Pr. Conf. Dr. Daniel Benga

Biserica Sfântul Ștefan „Cuibul cu Barză”

250 de ani de istorie

Lucrare publicată cu binecuvântarea
Preafericitului Părinte
† DANIEL
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Editura *Cuvântul Vieții*
a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei
București
2012

Aducem mulțumiri domnului conf. dr. Flavius Antonius Baias pentru sprijinul acordat la apariția acestei monografii.

Mulțumim teologului Rareș Mușat, care a sprijinit tipărirea acestei monografii în memoria mamei sale Daniela, plecată dintre noi.

Prolog

Prezenta monografie-album este prima lucrare istorică dedicată Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză". Culegerea datelor istorice din arhive ale statului și ale bisericii am început-o în anul 2005. Documentele găsite sunt în mare parte acte contabile sau acte referitoare la nenumăratele reparații la care locașul bisericii a fost supus de-a lungul existenței. În urma săpăturilor arheologice din 1987 s-au descoperit contururile fundațiilor de piatră a două biserici de lemn datate în secolele XVI-XVII. Biserica actuală de zid este menționată pentru prima oară într-un zapis al jupânesei Anastasia Cantacuzino din anul 1766, dar ctitorirea ei a avut loc cu ceva timp înainte. Dona Clucerul și Zafira soția lui au devenit noi ctitori ai bisericii la începutul secolului al XIX-lea, refăcând-o radical. Translarea bisericii în februarie 1988 cu 16 metri spre sud și ascunderea ei în spatele blocului de locuințe de pe Știrbei Vodă i-a marcat definitiv existența.

În prezenta monografie am încercat să descriu nu numai istoria sfântului locaș, ci și a bisericii vii care locuiește în el. Astfel, am prezentat preoții slujitori la această biserică de-a lungul veacurilor, întinderea enoriei, numărul familiilor, casele bisericii și câteva dintre marile personalități ce au trăit în parohia Sfântul Ștefan. Monografia se încheie cu descrierea modului în care parohia de la „Cuibul cu Barză" a înțeles de-a lungul existenței să practice filantropia și diaconia, ca semn al iubirii față de aproapele, urmându-l pe ocrotitorul său, Sfântul Arhidiacon Ștefan, slujitor al văduvelor și al săracilor în comunitatea creștină primară din Ierusalim.

Această monografie nu s-ar fi născut fără ajutorul de neprețuit al multor persoane care m-au încurajat și ajutat efectiv la redactarea ei. Gratitudine și mulțumire tuturor pentru contribuția adusă la prezentarea Bisericii Sfântul Ștefan în lumina istoriei.

Pr. drd. Daniil-Corneliu Iacșa a lucrat cu timp și fără timp alături de Teodor Tăbuș, Marius Călin, Rareș Mușat, Marius Ciulu și alți câțiva studenți la punerea în rânduială a arhivei bisericii și la extragerea unor date istorice importante pentru monografia de față. Doamna Felicia Crăciun a așezat documentele istorice în dosare. Domnul arh. dr. Dan D. Ionescu m-a ajutat să găsesc un drum în hățișul spițelor genealogice ale Cantacuzinilor și ale Doneștilor. Domnul prof. dr. Radu Ciuceanu a avut amabilitatea de a-mi acorda un interviu referitor la săpăturile arheologice determinate de intenția de a demola Biserica în timpul dictaturii comuniste. Prof. dr. Oliviu Boldura și lect. dr. Dana Postolache m-au ajutat să redescopăr istoria picturii și a iconostasului bisericii. Domnul ing. dr. Eugeniu Iordăchescu și părintele Vasile Axinia au răspuns întrebărilor legate în special de translarea Bisericii Sfântul Ștefan în anul 1988. Preotul Mihai Cristescu ne-a mijlocit câteva gânduri despre tatăl său, preotul Emil Cristescu, paroh al Bisericii „Cuibul cu Barză" între 1951 și 1982. Alina Paraschiv a realizat în 2008 interviul cu domnul inginer Eugeniu Iordăchescu. Fotografiile excelente realizate de Dan Moruzan și Cristian Badea dau o valoare neprețuită prezentei lucrări. Asist. dr. Ștefan Ionescu-Berechet mi-a transmis informații prețioase referitoare la câteva din personalitățile parohiei noastre. Teodor Tăbuș a procurat o parte din bibliografia folosită în prezenta lucrare, pe care mi-a pus-o la dispoziție.

În lucrarea de față am renunțat la un aparat critic încărcat cu multe note de subsol, având de a face cu o monografie-album. Am citat însă toate lucrările consultate în bibliografia finală. Am renunțat la citarea în aparatul critic a documentelor folosite din arhiva parohială. Acestea pot fi găsite în dosarele aferente anilor respectivi. Mărimea capitolelor a depins foarte adesea de informațiile pe care le-am putut culege din arhive.

Această lucrare este prima ediție a istoriei Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză". Sperăm ca în anii următori să publicăm o nouă ediție îmbunătățită cu noi aspecte din istoria bisericii și din viața parohială.

București, 8 octombrie 2012 *Pr. conf. dr. Daniel Benga*

Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" 250 de ani de istorie

Ctitorită pentru a treia oară la jumătatea secolului al XVIII-lea, în perioada domniilor fanariote din Țara Românească, Biserica Sfântul Arhidiacon Ștefan a fost martora multor evenimente istorice de-a lungul existenței sale. Deoarece biserica a fost acoperită cu șindrilă, berzele au ales turla acesteia pentru a-și face cuib, iar astfel credincioșii i-au dat numele de Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză". Vitregia vremurilor, regimurile politice, cutremurele, incendiile și războaiele ce au atins țara noastră de atunci și până acum au afectat atât clădirea bisericii, cât și fondul arhivistic al acesteia. Chiar și la Arhivele Naționale, în arhiva Direcției Monumentelor Istorice sau alte arhive și biblioteci din București se găsesc foarte puține documente

Naosul Bisericii Sfântul Ștefan.
Foto Dan Moruzan.

Sfântul Arhidiacon Ștefan

referitoare la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”. Acest locaș de cult se numără printre puținele biserici bucureștene care nu au încă o monografie istorică. Prezenta lucrare constituie prima prezentare a istoriei și a activității misionare desfășurate în parohia Sfântul Ștefan.

Biserica îl are ca ocrotitor pe primul martir al creștinismului, Sfântul Arhidiacon Ștefan, ucis cu pietre la puțină vreme după Învierea și Înălțarea Mântuitorului la ceruri.

Sfântul Ștefan a făcut parte din cei șapte diaconi aleși de Sfinții Apostoli la Ierusalim pentru slujba diaconiei, adică ajutorarea văduvelor, săracilor și orfanilor. Sfântul Luca istorisește că era un „bărbat plin de credință și de Duh Sfânt” (F. Ap. 6, 5), excelând în înțelepciune și putere, făcând semne și minuni mari în popor (F. Ap. 6, 8-10). Mărturisind plin de curaj faptul că Iisus Hristos, cel răstignit de iudei, este Fiul lui Dumnezeu și a înviat din morți, este acuzat de hulă și judecat în sinedriu, instanța de judecată a evreilor. În ședința sinedriului Sfântul Ștefan ține o cuvântare extraordinară, în care interpretează toată istoria poporului Israel în cheie hristologică, iar în urma acestei cuvântări este condamnat la lapidare. Finalul vieții lui este istorisit astfel de Sfântul Luca:

> *„Iar Ștefan, fiind plin de Duh Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu. Și a zis: Iată văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu! Iar ei, strigând cu glas mare, și-au astupat urechile și au năvălit asupra lui. Și scoțându-l afară din cetate, îl băteau cu pietre. Iar martorii și-au pus hainele la picioarele unui tânăr, numit Saul. Și îl băteau cu pietre pe Ștefan care se ruga și zicea: Doamne Iisuse, primește duhul meu! Și, îngenunchind, a strigat cu glas mare: Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta! Și zicând aceasta a murit”* (F. Ap. 7, 55-60).

Aceasta este mărturia lăsată nouă de primul sfânt al Bisericii, o mărturie a iubirii de Dumnezeu și a iertării dușmanilor. Martiriul este cel mai înalt gest de mărturie pe care îl poate face cineva înaintea lui Dumnezeu.

Ocrotită așadar de primul sfânt creștin, biserica a fost ultima biserică salvată de demolare, fiind translată 16 metri spre sud în anul 1988

Uciderea Sfântului Arhidiacon Ștefan cu pietre. Frescă din bolta naosului

prin grija preotului Vasile Axinia și a inginerului Eugeniu Iordăchescu. Aflată azi în spatele blocului în formă de semicerc închis, situat pe străzile Știrbei-Vodă și Berzei, Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" desfată sufletele celor care fac un ocol pentru a se odihni în grădina cu sălcii plângătoare sau intră să se roage, să se închine la sfintele icoane sau să mediteze la sensurile înalte ale existenței într-o atmosferă de pace și liniște.

1. Mărturiile arheologiei: două vechi biserici de lemn din secolele XVI-XVII

Începuturile istoriei Bisericii Sfântul Ștefan s-au pierdut în negura veacurilor care au trecut, dar câteva mărturii arheologice păstrate ne ajută să descifrăm taina începutului. În primul volum al Atlasului-Ghid privitor la istoria și arhitectura locașurilor de cult din București din cele mai vechi timpuri până azi[1] se menționează foarte scurt în rubrica destinată construcției locașului de cult: „Sec. XVI-XVIII (lemn)"[2]. Nu am găsit însă nici un document privitor la această informație. Dintr-o discuție cu domnul arh. dr. Dan D. Ionescu, unul din autorii publicației sus amintite, am aflat că din echipa care a realizat săpăturile arheologice de la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" a făcut parte prof. dr. Radu Ciuceanu, actualmente directorul Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului. În data de 8 octombrie 2012, domnul profesor Ciuceanu a avut amabilitatea de a-mi acorda un scurt interviu referitor la săpăturile arheologice de la Biserica „Cuibul cu Barză", ale căror rezultate nu au fost publicate până în prezent. Redăm în cele de mai jos conținutul acestuia:

Pr. Daniel Benga: „Stimate Domnule Profesor Radu Ciuceanu, știm că ați participat la săpăturile arheologice de la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" în vara anului 1986. Care sunt descoperirile arheologice pe care le-ați făcut?"

[1] Lucia Stoica, Neculai Ionescu-Ghinea, Dan D. Ionescu, Cecilia Luminea, Petre Iliescu, Minerva Georgescu, *Atlas-Ghid. Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București din cele mai vechi timpuri până astăzi,* vol. I: Tabele și planuri, Editura Ergorom '79, București, 1999, p. 57.
[2] *Ibidem.*

Prof. dr. Radu Ciuceanu cu echipa de muncitori în timpul săpăturilor arheologice (1986)

Prof. dr. Radu Ciuceanu: „Împreună cu arheologul Didi Ștefănescu am mers la Biserica „Cuibul cu Barză" în urma unui avertisment, fiind vorba de o descărcare arheologică. Ne-am dat seama că biserica era pusă pe lista bisericilor ce urmau a fi demolate. Ne-am deplasat la „Cuibul cu Barză" și ne-a întâmpinat părintele Vasile Axinia, care ne-a spus că și el este îngrijorat de soarta bisericii. Peste o săptămână a venit echipa de muncitorii conduși de inginerul Jinga, foarte rezervat față de noi. Ulterior ne-am împrietenit, fiind fiul unui deținut politic pe care l-am întâlnit în temnițele comuniste.

Biserica era închisă și am procedat la săpături în exteriorul sfântului locaș. Am făcut o secțiune pe peretele de sud, iar alta pe peretele de nord al locașului. În urma investigațiilor am reușit să tragem câteva concluzii, pe care dorim să le dezvoltăm. Amintim existența unui nivel de construcție format din pavimente de pietre mari de râu cu suprafață mare orizontală. Le-am datat la sfârșitul veacului al XVI-lea, deci pe la 1580-1590. Amprenta la sol a acestei prime biserici se apropia de actuala dispunere volumetrică a bisericii, iar planul era perfect trilobat. Acest plan este realizat după un tipic sârbesc, preluat din lumea bizantină. S-a identificat pe aceste pietre un strat de cenușă unitar, care atestă că această primă biserică a fost din lemn și a pierit într-un incendiu. Incendiul a pornit de la pridvor din partea dreaptă, unde era lumânărarul, și a cuprins întreaga biserică.

A doua biserică a fost ridicată în locul celei distruse de incendiu și a fost tot de lemn, având conturul mai restrâns. Ampreta la sol a celei de-a doua biserici era redusă cu un metru și jumătate în zona altarului și a absidelor, dar pronaosul era îngustat mai puțin, cam cu 70-100 cm. Aceasta atestă înmulțirea târgoveților, care aveau nevoie de spațiu în biserică. A doua biserică cred că a fost prăduită și distrusă la sfârșitul domniei lui Matei Basarab, în timpul răscoalei seimenilor (mercenari). Chiar dacă se distrugea o biserică, credincioșii nu o părăseau, ci o refăceau ca un loc sacru. În Evul Mediu exista un respect deosebit pentru spațiul sacru. Aceasta este posibil să fi fost refăcută cu coviltire din șindrilă, structura din lemn continuându-și existența până în secolul al XVIII-lea"[3].

Într-adevăr, în secolul al XVI-lea Bucureștiul a devenit capitala statornică a domnilor Țării Românești, iar acest lucru a condus la întemeierea de mănăstiri și biserici construite de domnitori și mari boieri. Pe lângă acestea existau alte mici biserici de lemn construite de mici boieri și târgoveți[4]. Locul de azi al Bisericii Sfântul Ștefan era situat în mijlocul unor păduri. Strada Berzei purta chiar numele de *Ulița Buturugarilor*, deoarece sărăcimea orașului se încălzea cu buturugile rămase după tăierea pădurilor[5]. O amintire a uriașului codru ce înconjura marginile Bucureștiului odinioară s-a păstrat în Cișmigiu[6]. D. Caselli, mare cunoscător al istoriei capitalei, scria în 1935 referitor la locația Bisericii Sfântul Ștefan: „Pe aci, acum 150 de ani era pădure deasă de stejar, anini, mesteacăn și alte feluri, pădure peste care erau stăpâni pe de o parte Schitul Elefterie, iar pe de altă parte Morile numite ale Vlădichii"[7].

---

[3] Originalul acestui interviu semnat de prof. dr. Radu Ciuceanu se află în arhiva Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză".

[4] Cf. Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București,* Ed. Academiei R.PR., București, 1961, pp. 158-159.

[5] Alexandru Predescu, *Vremuri vechi bucureștene,* Editura pentru-turism, București, 1990, p. 46.

[6] *Ibidem*, p. 66.

[7] D. Caselli, *Mahalaua și Biserica „Podul de Pământ"*, în „Gazeta Municipală", IV (1953), nr. 197, p. 1.

În acest context trebuie imaginată prima biserică din lemn construită pe locul de dinainte de translarea din 1988 a Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză". Cui a aparținut această bisericuță de lemn nu știm. Este posibil să fi fost un schit aflat la una din marginile orașului? După incendiul de la sfârșitul veacului al XVI-lea biserica a fost reconstruită tot din lemn. Dovada a fost găsită de profesorul Radu Ciuceanu, care mi-a mărturisit că a găsit un morman de lemne necalcinate, ceea ce dovedește distrugerea celei de-a doua biserici prin prădare, probabil în timpul răscoalei seimenilor sau mai târziu.

Aceste date arheologice nu sunt confirmate de documente privitoare la existența Bisericii Sfântul Ștefan până în secolul al XVIII-lea, când documentele aduc informații privitoare la istoria acestei biserici.

2. Biserica și Mahalaua *Podul de Pământ* în secolul al XVIII-lea

Bucureștii în secolul al XVIII-lea

În secolul al XVIII-lea s-a înmulțit numărul bisericilor domnești din București și împrejurimi. Breslele, micii dregători, meșteșugarii sau negustorii au urmat și ei exemplul domnilor fanarioți și s-au implicat în ctitorirea multor biserici bucureștene (Flămânda, Nicolae-Șelari, Manu Cavafu, Oțetari, Olari, Manea Brutarul, Sf. Constantin și Elena etc.). Banul Mihail Cantacuzino menționa la sfârșitul secolului al XVIII-lea existența în București a 21 de mănăstiri cu hanuri, 7 mănăstiri fără hanuri, 15 biserici de lemn și 51 de biserici din piatră[8].

Pe actualul loc al parohiei se afla în secolul al XVIII-lea mahalaua[9] *Podul de Pământ*, care se întindea de-a lungul primei jumătăți a Căii Plevenei de azi, în partea stângă a meandrelor făcute de râul Dâmbovița. Prin termenul de „pod" era desemnată în urmă cu 250 de ani o uliță podită cu lemn. *Podul de Pământ* nu avea însă podine și urși, ci numai pământ bătut, amestecat cu pietriș, bucăți de cărămidă

[8] Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București,* Ed. Academiei R.PR., București, 1961, p. 159.

[9] Cuvântul mahala desemna mai întâi toate cartierele unui oraș. Mai apoi s-a folosit pentru cartierele mărginașe, pentru ca azi să aibă o conotație peiorativă, desemnând ceea ce este grosolan și vulgar.

și moloz, lucru care i-a dat și numele. *Podul de Pământ* nu era la fel de îngrijit ca celelalte poduri domnești din oraș, deoarece nu ducea spre nici un târg sau capăt de țară. Acest pod despărțea pe vremuri balta de stuf a Cișmigiului de azi de dumbrava Giaferului și de zăvoaiele Dâmboviței. Apa pentru gospodării se căra din Dâmbovița, iar podurile erau întreținute prin contribuție obștească. În acea vreme, pe actualul loc al străzilor Știrbei-Vodă, Calea Plevenei și Virgiliu se afla o pădure deasă de stejari, arini și mesteacăn. În anul 1878, după Războiul de independență din 1877, când armatele române și cele ruse i-au învins pe turci la Plevna, în Bulgaria, numele *Podului de Pământ* a fost schimbat în Calea Plevnei[10].

Primul document istoric în care este amintită existența unei biserici în mahalaua Podul de Pământ este un zapis al jupânesei Anastasia Cantacuzino din 1766:

> *„Adecă eu jupăneasa Anastasia, soțiia răposatului dumnealui Șerban Cantacuzino adeverez cu acest credincios al mieu zapis la prea cinstita mănă prea sfinției sale părintelui, mitropolitul țărei kir Grigorie și la sfânta mitropolie, precum să să știe că am dat danie 90 de stânj din moșiia Sărăției din sud Buzău care moșie-mi este dată prin diiată mie de dumnealui răposatul soțul meu Șerban Cantacuzino și prin carte iscălită de dumnealor boiari, rudele răposatului bărbatului mieu; și această danie este dată ca să mi se scutească doi preoți de bir și de toate cheltuelile ca să poată purta grijă bisericii ce o am în mahalaoa Podului de pământ, și cu cele ce voi mai lăsa sfintei biserici pe foaia iscălită de preaosfințitul părinte mitropolit și să aibă preoții purtare de grijă de sfânta biserică de toate ce am lăsat și dinprejur; și pentru mai adevărată credință am iscălit mai jos ca să să crează, dinpreună cu alte cinstite și vrednice mărturii.*
>
> *Veleat 1766". (ss) Nastasia, jupâneasa răpos. dumnealui Șerban Cantacuzino, adeverez*[11].

[10] Cf. D. Caselli, *Podul de Pământ,* în „Gazeta Municipală", anul IV (1935), nr. 192, pp. 1-2.

Așadar, jupâneasa Anastasia Cantacuzino, văduva lui Șerban Constantin Cantacuzino (nu este vorba de domnitorul Șerban Cantacuzino 1678-1688) închina Mitropoliei Ungrovlahiei partea ei de 90 de stânjeni din moșia Sărata, lăsată de răposatul său soț, pentru a fi scutiți de bir preoții de la Biserica Podu de Pământ și a purta grijă de biserică. Astfel, atât mahalaua, cât și biserica au purtat numele Podul de Pământ.

Anastasia era fiica lui Angheli (Anghel) căpitan[12] (probabil de margine ori de lefegii).

Șerban (Bănică) Cantacuzino (+ 1756) era fiul lui Constantin postelnicul Cantacuzino și al Ancuței Tamaraș (+ 1703), nepotul de fiu al lui Pârvul (I) marele logofăt Cantacuzino-Măgureanu (+ 1691) și Mărgineanul și al Ilincăi Mareș Băjescu, strănepotul de fiu al lui Drăghici spătarul Cantacuzino (+ 1667, asasinat la Constantinopol) și al Păunei Diicul Buicescu[13].

Arh. dr. Dan D. Ionescu a avansat pentru prezenta monografie o ipoteză referitoare la aspectul bisericii aflate în purtarea de grijă a Cantacuzinilor, pe care o redăm mai jos prin bunăvoința dânsului.

Demonstrația pornește de la construcția existentă a bisericii, anume de la planul de tip trilobat, cu pridvor la Vest și pronaos, ambele supralărgite (pronaosul „tip Curtea de Argeș"), cu absida altarului pentagonală ușor

[11] Text redat la George D. Florescu, *Din Vechiul București – Biserici, curți boierești și hanuri, după două planuri inedite de la sfârșitul veacului al XVIII-lea,* 1935, p. 22, nota 58. Actul original se afla la Arhivele Statului, *Cond. Mitropoliei București* No. 6, fila 288, relativ la moșia Sărăței, fiind comunicat autorului de Constantin C. Sărățeanu, fost înalt regent. Actul era în 1935 la Moscova.

[12] George D. Florescu, *op. cit.,* p. 22, n. 58.

[13] Alexandru-Ioan Cantacuzino, *Genealogia familiei Cantacuzino,* 1987, mss. (completată de către Dan D. Ionescu). Prezentul arbore genealogic a fost realizat de arh. Dan D. Ionescu, un mare specialist în genealogia familiei Cantacuzino, pentru prezenta monografie, fapt pentru care îi mulțumesc.

Biserica iarna

decroșată și cu două turle, una pe pronaos, cealaltă peste naos (Pantocrator), precum și de la dimensiunile în plan ale bisericii (23,45 x 8 – 10 m). Acestea sunt similare cu acelea ale altor biserici edificate în București între 1699 și 1810: Biserica Tuturor Sfinților a M-rii Antim (1713-15), Biserica Sf. Nicolae-Enei (Ianei) (1720-24), Biserica Sf. Nicolae-Kretzulescu (1722 sept. 30), Biserica Sf. Nicolae-Clucerul Udricani (1735 sept. 15), Biserica Sf. Elefterie-Vechi (1741-1744 mai 4), Biserica Nașterea Maicii Domnului-Foișor (1745 nov. 20), Biserica Adormirea Maicii Domnului-Popa Soare (1745), Biserica Adormirea Maicii Domnului-Olari („Ceauș Precup") (1758 oct.), Biserica Adormirea Maicii Domnului-Popa Tatu (Fântâna Boului) (1760-74), Biserica Schimbarea la Față-Măgureanului (Scorțarului) (1761 aug. 5), Biserica Sf. Ana, Cuvioasa Parascheva, Sf. Mucenița Parachevi-Batiștei (1764 oct. 14), Biserica Schimbarea la Față a Mântuitorului-Săracă (Flămânda) (1766-82); Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena-Plevnei („Livedea Gospod") (1785 sept.); Biserica Sf. Nicolae-Manea Brutaru (1787 aug. 1) etc.

Arhitectonic, fațadele prezintă două registre, delimitate printr-un brâu (simplificat), de felul celor obișnuite în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea. Registrul superior este neted în prezent, iar registrul inferior este ritmat de panouri închise cu arce „în mâner de coș", rezemate pe „umeri" (console). Raportul, pe verticală, dintre cele două registre este în defavoarea registrului superior. La majoritatea bisericilor enumerate

mai sus, în acest registru se desfășoară o serie de medalioane fie de tip „ocniță" (panouri adâncite sau nu, în zidărie), fie din stucatură (cazul Fundenii Doamnei), în care sunt pictați sfinți.

Aceste medalioane sunt atestate și la Biserica „Cuibul cu Barză". În anul 1921, într-un document din arhiva parohială este menționată existența picturilor exterioare la Biserica „Cuibul cu Barză". Este vorba de portrete de sfinți, care erau atât de șterse, încât nu mai puteau fi recunoscuți. Deteriorarea picturii, precum și desele avarieri ale zidului au dus la desființarea acestor medalioane.

Biserica toamna

Conform arh. dr. Dan D. Ionescu, „aceste elemente conduc către posibilitatea ca actualul lăcaș să fie, dacă nu în întregime, atunci cel puțin ca amprentă la sol – și, poate, ceva în elevație – aproape aidoma cu cel ctitorit anterior anului 1766".

Referitor la această a treia fază de construcție, prof. dr. Radu Ciuceanu ne-a declarat în cadrul interviului sus-amintit următoarele: „A treia biserică este ctitorită la jumătatea secolului al XVIII-lea de către Anastasia Cantacuzino și este identică cu cea de azi, cel puțin ca amprentă la sol. Fiind o biserică de proveniență cantacuzină, nu putea fi de lemn, ci de piatră. Chiar dacă zapisul jupânesei Anastasia este zgârcit în informații referitoare la proveniența bisericii, aceasta nu putea afirma că are o biserică în mahalaua Podul de Pământ dacă nu i-ar fi aparținut. Ar fi amintit neapărat ctitorii acesteia. Faptul că nu face acest lucru denotă că biserica era ctitoria familiei"[14].

[14] Interviu realizat de pr. conf. dr. Daniel Benga la Institutul pentru Studiul Totalitarismului în data de 8 octombrie 2012.

Din cele de mai sus reiese că biserica actuală trebuie să fie chiar ctitoria cantacuzină de la jumătatea secolului al XVIII-lea, mai apoi refăcută de familia Doneștilor la începutul secolului al XIX-lea. Să nu uităm că Șerban Cantacuzino a ctitorit nu departe de *Podul de Pământ* Mănăstirea Cotrocenilor cu un secol înainte[15].

Următoarele documente în ordine cronologică ce atestă existența bisericii din Podul de Pământ sunt planurile baronului Franz Purcel și ale lui Ferdinand Ernst, singurele documente catagrafice pentru Bucureștiul de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În aceste planuri din anii 1789-1791 este trecută cu cerneală roșie Biserica „Podu de pormund”[16], dar nu avem detalii despre felul cum arăta. Catagrafia bisericilor bucureștene din 1810 atestă existența bisericii în anul 1796, menționând hirotonia întru preot a lui Nicolae sin Neagul în acest sfânt locaș[17], precum și faptul că biserica din mahalaua Podul de Pământ era de zid[18]. Această clădire de zid se referă la ctitoria cantacuzină de dinainte de 1766.

După opinia arh. dr. Dan D. Ionescu, este posibil ca cutremurul din 1829 sau vreun incendiu (învelitoarea era din șindrilă) să-i fi pricinuit bisericii degradări, ceea ce a dus la refacerea acesteia de către ctitorii Dona Clucerul și soția sa Zafira în anul 1830. Despre acești noi ctitori ai bisericii vorbesc mai multe inscripții păstrate până azi în biserică, asupra cărora ne vom opri în cele ce urmează.

[15] Cf. Amalia Lărgeanu, *Calea Plevnei și moșia Grozăvești,* în „Gazeta Municipală”, anul IX (1940), nr. 420, pp. 1-2, nr. 411, p. 1.
[16] Cf. George D. Florescu, *Din Vechiul București – Biserici, curți boierești și hanuri, după două planuri inedite de la sfârșitul veacului al XVIII-lea,* 1935, p. 22.
[17] Cf. Alexandru Lăpedatu, *Catagrafia Bisericilor Bucureștene la 1810,* p. 11.
[18] *Ibidem*, p. 10.

3. Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”

Cel mai important document care conține date precise cu privire la istoria Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză” este chiar pisania de marmură, redactată în anul 1898 și așezată deasupra ușii de la intrarea în biserică. Redăm în cele ce urmează conținutul acesteia:

Pisania din pridvorul bisericii (1898)

„Cu voința Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu puterea Duhului Sfânt, reparatu-s’a această biserică în mod radical prenoidu-ise tencuelele și pictura pe dinăuntru și pe dinafară, în anul mântuirii 1898, fiind Rege al României M.S. Carol I și soția sa Regina Elisabeta și Mitropolit Primat I.P.S.S. Iosif Gheorghian. Această biserică cu hramul Sfântul Arhidiaconul Ștefan, numită și „Cuibul cu Barză” a fost construită din temelie în locul altei mici biserici care căzuse în ruină, de către piosul creștin Clucerul Dona cu soția sa Zafira, cam pe la anul 1760 apoi, la 1853 a fost reparată și învelită cu ajutorul și purtarea de grijă a d-lui Alexandru Stancu Epitropul bisericii. La 1877 s’a reparat, zugrăvit și construit din nou turla cea mare de Epitropii d-nii Dobre Nicolau, Preotul

Vasile Stoenescu și Căpitan N. Celăreanu, iar acum s'a reparat, modificat și înfrumusețat după cum se vede prin inițiativa și ostenelele parohului acestei biserici Preotu C. Ionescu Iconomu fiind epitropi d-nii Senat Rădulescu și Teodor Moscu, cu tot concursul d-lui arhitect T. Dobrescu, ctitorul bisericii. Această reparație s'a făcut cu ajutorul onor Primăriei Capitalei, precum și a tuturor enoriașilor bisericei și a altor pioși creștini. Lucrările au fost ecsecutate de dl. David Pietro din Italia, iar pictura de Preotul Vasile Damian în anul 1898".

În partea dreaptă a naosului se află mormântul ctitorilor acestei biserici, pe a cărui piatră este trecută următoarea inscripție:

„Sub această piatră odihnesc oasele robului lui Dumnezeu ***Dona Clucerul*** *și ale soției sale* ***Zafira****, ctitorii bisericii, 1830".*

Piatra de mormânt a ctitorilor din pronaosul bisericii

Este ciudat faptul că în inscripția aflată deasupra proscomidiarului în altar, datată tot în anul 1830, Dona este trecut la vii, iar Zafira la morți.

Având în vedere cele descrise în capitolul anterior, ctitorirea bisericii de către Dona Clucerul și Zafira se referă la refacerea radicală a acelei biserici de care purta grijă domnița cantacuzină. Biserica a existat fără întrerupere în acest loc, deoarece planurile catagrafice din 1789-1791 menționează cu cerneală roșie Biserica „Podu de pormund". Dacă aceste planuri se referă deja la noua biserică ctitorită de Dona Clucerul și Zafira sau încă la cea veche a domniței Anastasia Cantacuzino nu poate fi precizat. Deteriorarea actualei biserici în anul

1853, când *„a fost reparată şi învelită cu ajutorul şi purtarea de grijă a d-lui Alexandru Stancu Epitropul bisericii" (pisania),* arată de asemenea faptul că trebuie să fi trecut ceva ani de la ridicarea ei. Pe de altă parte, trebuie luată în considerație și posibilitatea ca această piatră funerară să fi fost realizată la câțiva ani după moartea efectivă a ctitorilor și așezată la locul de azi în 1830. În anul 1988, când s-a realizat translarea bisericii spre sud, osemintele ctitorilor erau încă sub lespede, după cum mi-a relatat parohul de atunci, pr. Vasile Axinia.

Pomelnicul ctitorilor. Procomidiar (1830).

Domnul arh. dr. Dan D. Ionescu a identificat faptul că noii ctitori aparțin boierimii muntenești, cel mai îndepărtat strămoș al clucerului Dona fiind Dona (Done) Nicola Damian căpitanul de margine, apoi mare vistier. Acesta s-a căsătorit (1708) cu Sanda (Alexandra) „Muta", fiica lui Enache Grămăticul și a Catrinei (Catinca, Ecaterina) Iordache Cantacuzino; Catrina era văduva lui Neculce comisul și vistierul (+ c. 1674/75), aceștia fiind părinții dregătorului și cronicarului Ion Neculce (c. 1672 + 1745)[19].

Clucerul erau un boier însărcinat cu păstrarea cheilor de la cămările domnești, făcea parte dintre marii dregători și era membru al sfatului domnesc. Cert este că din veniturile însemnate pe care le poseda ca mare dregător a ctitorit împreună cu soția sa Zafira actuala biserică Sfântul Ștefan. Cei doi au dăruit bisericii și moșioara Belciugovul din județul Ilfov[20].

[19] A se vedea spița genealogică a Doneștilor întocmită de arh. dr. Dan C. Ionescu la sfârșitul acestui volum.

[20] George D. Florescu, *Din Vechiul București – Biserici, curți boierești și hanuri, după două planuri inedite de la sfârșitul veacului al XVIII-lea,* 1935, p. 22, nota 59.

Nu trebuie să uităm însă faptul că denumirea de ctitor nu este dată în mod exclusiv celor care ridică o biserică, ci este aplicată și celor care restaurează integral o biserică deja construită și o dotează cu obiectele de cult necesare. Acest lucru reiese chiar din pisania de deasupra ușii din 1898, unde arhitectul Toma Dobrescu este numit „ctitorul bisericii". O astfel de interpretare conduce la următoarea stare de lucruri: biserica actuală este ctitoria Anastasiei Cantacuzino, fiind mai apoi restaurată substanțial de Dona Clucerul și Zafira, deveniți noii ctitori ai bisericii. Aceasta le-a dat și privilegiul de a fi înmormântați în naosul sfântului locaș.

În secolul al XIX-lea locașul bisericii a suferit mai multe modificări. În 1853 a fost înlocuit vechiul acoperiș de șindrilă cu învelitoare de tablă. Între 1877 și 1898 au avut loc reparații capitale la biserică. În timpul acestei restaurări s-a reparat și reconstruit turla cea mare de deasupra naosului, s-au desființat stâlpii care despărțeau naosul de pronaos, pridvorul inițial a fost închis și s-a adăugat un alt pridvor cu trei arcade inegale, în acoladă. Planul treflat inițial a rămas însă până în ziua de azi. Printre cei care au contribuit fundamental la refacerea bisericii se numără, conform Pisaniei, Dobre Nicolau și arhitectul Toma Dobrescu, fiul său, numit chiar nou ctitor al bisericii. Dobre Nicolau a fost unul din cei mai importanți arhitecți ai Bucureștiului secolului al XIX-lea, întreaga sa formație deprinzând-o de la arhitectul german Weltzer. A reclădit case boierești, hoteluri, biserici etc. Fiul său, Toma Dobrescu, a devenit celebru după ce a absolvit școala de belearte din Paris. Fratele arhitectului T. Dobrescu, Dumitru Dobrescu, a fost primar al capitalei, sprijinul financiar pentru restaurare datorându-i-se și acestuia.

VII
ECATERINA
STEFANU, POLOCENI, ELENA
RĂPOSAȚI
MIHAI, EREIU, NICOLAE, MIHAIL
APOSTOL, NICOLAE, MARIA
PRESVITERA, ARHONDA, DIMITRIE
EPAMINONDA, MARCU, CONSTANTIN
DIMITRIE, BĂLAȘA, CONSTANTIN, IOANU
ELENA, MARIA, BICTORIA, MARIA
PANURGHIA, PĂUNA, MARIA
GEORGIE, STERIE, MIHAILU
POMELNICU DEI C; LINȚA
ADEȘANCA 1873 MAI 8
VII
ELENA, NICULAE ELENA, IOAN
MARIA CU TOTU NEAMU
MORȚI
ELENA, NICOLAE, ANA, IÓN, SERBAN
DUMITRU, ZAHARIA, NICOLAE,
PARASCHEVA, ANASTASIA, MARIA
ECATERINA, GHEORGE, CU TOTU

Pomelnicul binefăcătorilor. Procomidiar (1873).

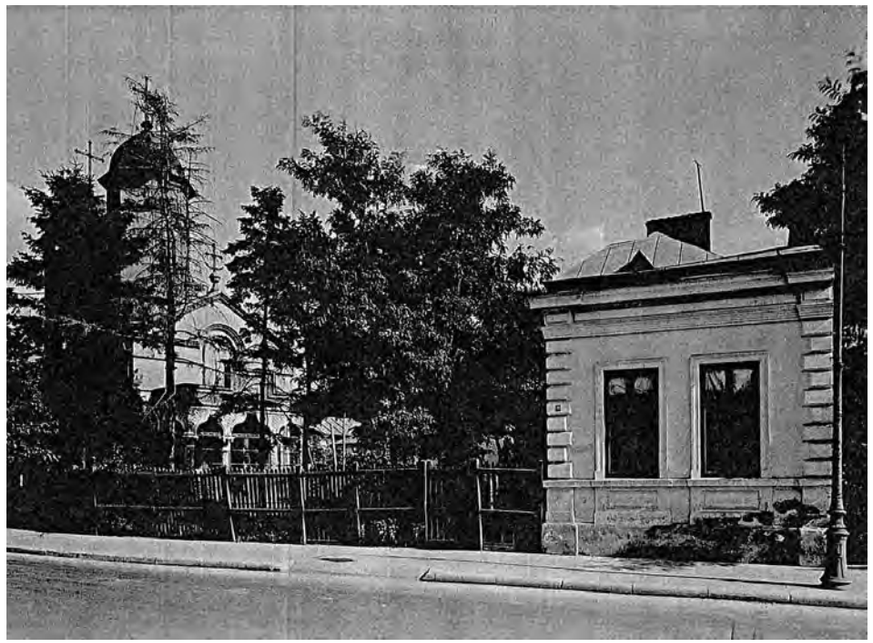
În anul 1898 biserica a fost pictată de către preotul-zugrav Vasile Damian în stil neorealist, caracteristic sfârșitului de secol XIX și începutului de secol XX. Pisania menționează refacerea picturilor exterioare înainte de 1898, menționate în anul 1921 într-un document din arhiva parohiei. Este vorba de portrete de sfinți, care erau atât de șterse, încât persoanele reprezentate nu mai puteau fi recunoscute.

Biserica Sfântul Ștefan (1941). Arhiva Primăriei Municipiului București.

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea în jurul Bisericii Sfântul Ștefan a existat și un cimitir, unde erau îngropați enoriași ai parohiei. Din documentele arhivei parohiale reiese că mai multe cruci de piatră din curtea bisericii au fost scoase la licitație, după ce autoritățile au decis să desființeze mai multe cimitire parohiale, înființând altele la marginea orașului. Mormintele din jurul bisericii au fost confirmate de săpăturile arheologice din 1986.

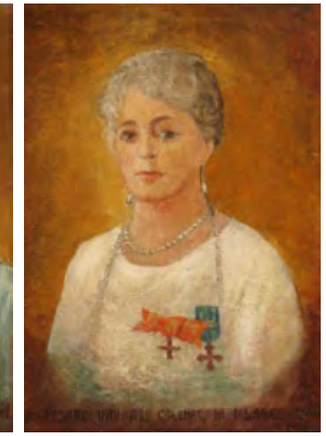
Sub preotul Marin Ionescu au fost realizate noi lucrări de reparații între anii 1927 și 1928. Au fost refăcute învelitoarea și jgeaburile, restaurându-se pictura, căci biserica era înnegrită de fum. În anul 1940 biserica a fost avariată, fapt ce a determinat ample lucrări de restaurare. Au fost refăcute tencuielile exterioare până la cărămidă, s-au construit treptele de beton cu mozaic și au fost reparate coloanele din interiorul bisericii. S-au făcut și subzidiri la temelie și a fost restaurată de asemenea

Biserica Sfântul Ștefan, grădina și casa bisericii din Strada Știrbei Vodă nr. 99 (1941). Arhiva Primăriei Municipiului București.

pictura[21]. Printre donatorii de seamă ai acestei faze de restaurare s-au numărat colonelul Mihail Vlădescu și soția acestuia Varvara Vlădescu, care au fost și pictați în două medalioane în exonartexul bisericii, pe pereții de sud și de nord, în anul 1941.

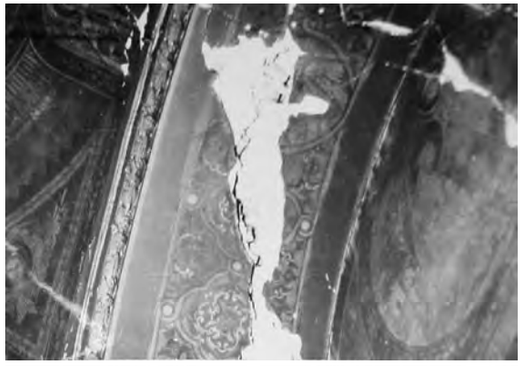
Colonelul Mihail Vlădescu și soția acestuia, Varvara Vlădescu

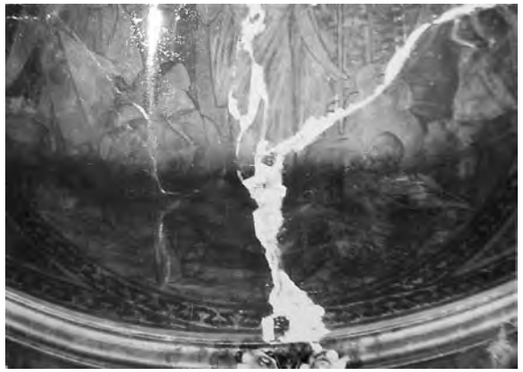
Biserica „Cuibul cu Barză" a fost declarată „monument de cultură în categoria monumentelor de arhitectură", fiind cuprinsă în categoria B conform hotărârii *Comisiei Monumentelor Istorice* nr. 1160/1955, la poziția 121.

Cutremurul din martie 1977 a produs multiple fisuri la pereții, boltele și absidele Bisericii „Cuibul cu Barză", afectând totodată pictura. Conform documentelor din arhiva bisericii, situația financiară a parohiei în anii 1984-1985 era una foarte proastă, aceasta fiind ajutată succesiv de alte parohii din București, iar uneori chiar de Arhiepiscopia Bucureștilor. Între anii 1984 și 1986, preotul Vasile Axinia s-a îngrijit de consolidarea și refacerea bisericii și a caselor parohiale. Un ajutor substanțial pentru consolidarea și repararea bisericii a fost acordat de părintele stareț Neonil de la Mănăstirea Frăsinei, care a donat parohiei Sfântul Ștefan de două ori câte șaptezeci de mii de lei, o sumă foarte mare pentru vremea aceea. Preotul Vasile Axinia a trimis cereri mai multor parohii din București, care au ajutat de asemenea la refacerea bisericii.

S-a realizat subzidirea bisericii, s-au făcut trei centuri din beton armat legate între ele cu stâlpișori și s-a consolidat turnul de peste

[21] Cf. *Condica Bisericii Sfântul Ștefan,* București, 1936.

Deteriorări după cutremurul din 1977

pronaos. S-a creat un sistem de ventilare-aerare după metoda Knappen, ale cărui urme pot fi văzute până azi la baza zidurilor bisericii. De asemenea, în interior pictura a fost restaurată de către pictorița Virginia Videa. Consolidările și reparațiile au fost făcute cu concursul arhitectului Gheorghe Naumescu al Patriarhiei Române, desfășurându-se mai mult în secret din cauza regimului comunist ateu. Aceste lucrări de consolidare și întărire a bisericii cu centuri de beton au fost realizate în mod providențial în acești ani, deoarece în 1988 biserica urma să fie translată.

Din 15 octombrie 1987 nu s-au mai oficiat servicii religioase în biserică, deoarece începuseră lucrările de demolări în zonă, iar biserica s-a aflat pe lista obiectivelor ce urmau a fi demolate. Pentru că nu mai avea unde să slujească, preotul Vasile Axinia a cerut suplinire la Biserica Boteanu. Preotul dorea acest lucru pentru ca și enoriașii să-l urmeze la una din bisericile din apropiere. Din cauza lucrărilor de modernizare, în cursul anului 1987 au fost demolate toate cele cinci imobile ale bisericii, aflate în curtea acesteia.

Lucrări de consolidare (1985). Arhiva preotului Vasile Axinia

Lucrări de restaurare (1985). Arhiva preotului Vasile Axinia

4. „A dispărut grădina cu brazi și magnolii...” – translarea bisericii (22 februarie 1988)

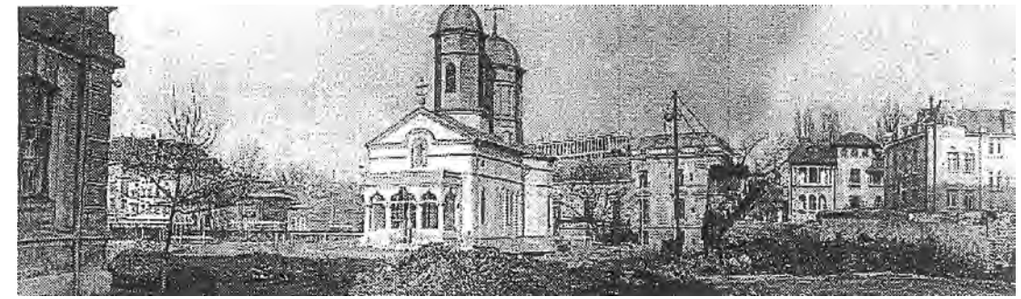
„Prin demolarea bisericilor a fost rănit
un popor în sufletul lui, în adânc.”[22]

Cutremurul din 4 martie 1977 a constituit pretextul așteptat de dictatura ateistă din România pentru a purcede la demolarea unor locașuri de cult care se aflau în calea sistematizării orașului. Credincioșii parohiei Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză” au fost vizați de proiectul de lărgire a arterei Știrbei Vodă, care urma a fi folosită pentru defilări și parade militare într-un mod dublu. Mai întâi, au fost demolate zeci de case aflate în locul ocupat azi de blocurile cu opt etaje ce flanchează bulevardul între str. Calea Plevnei și str. Berzei. În al doilea rând, chiar biserica urma să fie demolată, deoarece se afla în calea acestei lărgiri. Demolările din arealul parohiei Sfântul Ștefan au afectat arhitectonic întreaga zonă care a pierdut o serie de imobile monumente de arhitectură realizate la finele secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. O parte dintre acestea au dăinuit și pot fi văzute azi în spatele blocurilor de pe str. Știrbei-Vodă, pe străzile Virgiliu, Macedoniei, Dobrogei, Făgăraș etc.

Nenumăratele insistențe la autoritățile statului și la cei responsabili cu realizarea acestui proiect ale părintelui paroh de atunci Vasile Axinia, alături de bunăvoința și înțelepciunea domnului inginer Eugeniu

[22] Părintele Galeriu, „Biserici demolate, biserici omorâte, biserici deplasate, biserici deportate din sânul odrăslirii sacre”, în: Arh. Lidia Anania, Arh. Cecilia Luminea, Arh. Livia Melinte, Arh. Ana-Nina Prosan, Arh. Lucia Stoica, Arh. Neculai Ionescu-Ghinea, *Bisericile osândite de Ceaușescu. București 1977-1989,* Editura Anastasia, București, 1995, p. 7.

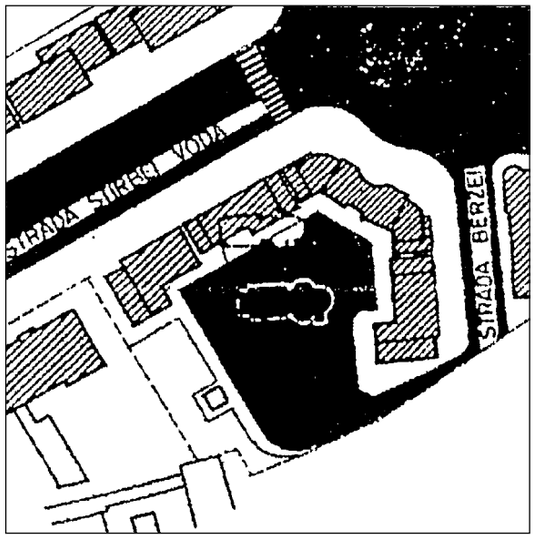
Iordăchescu au condus la salvarea Bisericii Sfântul Ștefan prin translare. Până a se aproba proiectul de translare existau nenumărate zvonuri despre demolarea bisericii. Într-un interviu acodat de preotul Vasile Axinia în data de 4 octombrie 2012, acesta ne-a relatat o întâmplare petrecută în toamna anului 1987, într-o seară ploioasă. Părintele venea zilnic la

Biserica după dărâmarea cartierului (1987). Imagine preluată din Bisericile osândite de Ceaușescu. București 1977-1989, Editura Anastasia, București, 1995

biserică și stătea în pridvor pentru a putea fi văzut de oamenii din autobuzele care treceau pe Știrbei Vodă, pentru ca aceștia să înțeleagă că biserica nu a fost părăsită. Totul era demolat în jurul bisericii, iar biserica rămăsese în mijlocul unui câmp gol. Într-o seară, un excavator a fost tras în partea de sud a bisericii, iar un muncitor care băuse ceva i-a spus părintelui Vasile Axinia că o să cadă biserica. Părintele i-a spus de mai multe ori să plece acasă, să nu se atingă de biserică, dar acesta nu pleca. Este binecunoscută această tactică a „unei greșeli” făcute de un muncitor, iar biserica o dată demolată nu se mai putea face nimic. Seara târziu a apărut prin ploaie un militar cu glugă și caschetă, care s-a îndreptat spre muncitorul de la excavator și i-a spus: „Mă, tu nu auzi să pleci acasă?” Muncitorul a plecat, iar acest militar a dispărut. Părintele Vasile Axinia a simțit în această întâmplare lucrarea ocrotitoare a Sfântului Arhidiacon Ștefan.

Colectivul de arhitecți de la Institutul Proiect București, condus de doamna arhitect Rodica Ungureanu, a contribuit decisiv la

Plan situație după translare. Schiță preluată din Bisericile osândite de Ceaușescu. București 1977-1989, Editura Anastasia, București, 1995.

translarea bisericii. Aceștia au întocmit proiectul de translare, așteptând vizionarea lui Nicolae Ceaușescu, care urma să decidă dacă aprobă proiectul sau nu. În urma analizei planurilor proiectului și a unei vizite pe Știrbei Vodă, dictatorul Nicolae Ceaușescu a fost de acord în cele din urmă cu translarea bisericii, cu condiția ca aceasta să nu poată fi văzută nici de pe str. Știrbei Vodă, nici de pe str. Berzei. Datorită acestei cerințe, blocul ce înconjoară azi biserica în partea de nord și est are la ambele capete câte o alungire în interiorul ansamblului, pentru ca biserica să fie ascunsă de privirile trecătorilor. De-a lungul celor zece ani petrecuți în această parohie am întâlnit nenumărate persoane care locuiau în zonă și nu știau de existența bisericii în spatele blocului. Astăzi există două panouri pe blocul ce înconjoară biserica, unul pe str. Știrbei-Vodă, iar celălalt pe str. Berzei, care indică faptul că în spatele acestuia se află Biserica Sfântul Ștefan – monument istoric din secolul al XVIII-lea.

După ce decizia de translare a monumentului istoric a fost luată, aceasta trebuia și implementată. În 20 ianuarie 2006 domnul inginer Eugeniu Iordăchescu, responsabilul cu realizarea mutării bisericii, a fost prezent în mijlocul enoriașilor din biserica noastră și a prezentat o proiecție de film cu imagini din timpul translării monumentului. Ne-a istorisit și modul în care Dumnezeu i-a descoperit metoda de translare, considerând-o un dar de la Dumnezeu. În anul 2008, dânsul a acordat Alinei Paraschiv un interviu în biserica noastră referitor la translare. În anul 1988 realizase deja

translarea bisericilor Schitul Maicilor, Olari, Ilie Rahova, Mihai Vodă, Sf. Ioan Nou și Capra. Pe lângă acestea a translat și Palatul Sinodal de la Mănăstirea Antim și alte monumente laice.

Referitor la translarea Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" ne-a relatat următoarele:

„După o perioadă atât de lungă de experiență în executarea unor astfel de lucrări, nu pot să spun decât că fiecare lucrare a avut gradul ei de dificultate. Aici, problemele au fost determinate de faptul că lucrările din zona Știrbei Vodă trebuiau încheiate până în primăvara anului 1988, pentru că la data de 1 mai erau programate manifestări: parada oamenilor muncii și cea militară. Zona a fost supusă unei ample sistematizări, prin lărgirea arterei la șase fire de circulație, îndreptarea ei astfel încât Academia Militară să devină un cap de perspectivă, demolarea de case, evacuarea de familii, lucrări de termoficare și canalizare etc. Astfel, Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" a fost amplasată în spatele noilor blocuri de locuințe. În aceste condiții am început lucrările de salvare, orice întârziere punând în pericol existența acestui sfânt locaș. Devotamentul părintelui Vasile Axinia, preot paroh în acel moment, coautor la execuția lucrării, a fost deosebit de prețuit prin eliberarea bisericii de toate obiectele de cult. Excepție a făcut catapeteasma, pe care n-am mai demontat-o pentru a nu fi degradată; având în vedere vechimea, am procedat la păstrarea ei pe loc, modificând soluția din proiect. Cercetarea arheologică a fost efectuată de către profesorul Radu Ciuceanu, reprezentant al *Comitetului de Cultură* al Primăriei

Pregătirea bisericii pentru translare. Arhiva preotului Vasile Axinia.

Preafericitul Patriarh Teoctist alături de arhiereul Roman Ialomițeanul pe șantierul de translare (22 februarie 1988). Arhiva ing. Eugeniu Iordăchescu

capitalei. S-a lucrat în acea perioadă zi și noapte, multe dintre operațiuni desfășurându-se la lumina reflectoarelor, în niște condiții climatice vitrege, la temperaturi cu mult sub 0°C, încât le înghețau muncitorilor mâinile pe traversele metalice. Activitățile pregătitoare pentru tăierea legăturii cu terenul, necesare executării cadrului purtător, montarea celor 16 căi de rulare a boghiurilor și a dispozitivelor de împingere sub unghiul de 40 de grade, au fost finalizate până la data de 21 februarie 1988. A doua zi, sub privirile a numeroși cetățeni din cartier și în prezența Preafericitului Patriarh Teoctist, a P.S. Roman Ialomițeanul, a P.S. Ioachim și a altor preoți, au fost puse în funcțiune dispozitivele de împingere și, după parcurgerea distanței de 16 metri într-un interval de 6 ore și jumătate, biserica a ajuns pe noul amplasament. Au urmat apoi lucrările la realizarea blocului care a închis vederea, pentru ca biserica să nu participe la artera Știrbei Vodă. Important este însă că biserica există. Inimaginabila ei călătorie a luat sfârșit, iar prin lucrările executate va dăinui peste veacuri”[23].

Lucrarea s-a efectuat pe data de 22 februarie 1988. Sfântul așezământ a fost deplasat spre sud, cu 16 m, în unghi de 40 de grade. Locașul bisericii cântărea 1650 de tone, iar viteza de translare a fost de 2,4m/h.

[23] Interviu realizat de Alina Paraschiv în anul 2008 și publicat în buletinul parohial al Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”, „Pelerini către împărăție”, I (2008), nr. 2, p. 16.

Translarea bisericii (22 februarie 1988). Arhiva preotului Vasile Axinia

Alături de domnul inginer și de părintele Vasile Axinia a fost prezent însuși Preafericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, alături de Preasfințitul Roman Ialomițeanul și alți colaboratori de la Patriarhie. Patriarhul a fost prezent pe șantier de mai multe ori, participând și la lucrările de pregătire a bisericii pentru translare. Din filmele și fotografiile aflate în arhiva personală a domnului inginer Eugeniu Iordăchescu și a preotului Vasile Axinia se pot remarca tristețea și îngrijorarea Patriarhului Teoctist. Nu era deloc ușor pentru un întâistătător al Bisericii să vadă bisericile dărâmate sau translate. Sunt sigur că Preafericirea Sa nu știa că participa la ultima translare de biserică din București. Cine își închipuia în februarie 1988 că zilele dictaturii comuniste din România erau numărate?

În interviul referitor la săpăturile arheologice de la Biserica Sfântul Ștefan l-am întrebat pe prof. dr. Radu Ciuceanu cine știe dânsul că a avut un rol definitoriu în salvarea Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”. Ne-a răspuns următoarele:

„Radu Voinea, președintele Academiei Române, a jucat un rol important în salvarea bisericii. A reușit să-i determine pe cei de la Primăria Generală sau poate a vorbit cu Tamara Dobrin. Nu știu exact prin cine a operat. Eu eram arheolog al Bucureștiului. Nu am semnat dărâmarea,

Biserica între macarale în timpul construirii blocului care o înconjoară și azi. Arhiva preotului Vasile Axinia

nici eu și nici șefii mei. Nu a semnat nici Panait I. Panait, directorul Muzeului de Istorie și Artă al Muncipiului București, care era fiu de preot, și nici Petre Dache. Dar cine ne-a ajutat pe noi a fost Dumnezeu de Sus. Nu s-a putut salva Biserica Sfânta Vineri! Or, dacă s-a salvat biserica Sfântul Ștefan, este puterea lui Dumnezeu”[24].

Ultima translare a unui lăcaș de cult în București s-a încheiat în data de 22 februarie 1988. A urmat construcția blocului din jurul bisericii, precum și readucerea obiectelor luate din sfântul locaș în timpul translării, depuse în casa bisericii din Str. Macedonia, nr. 23. După alte reparații, biserica a fost resfințită la 21 noiembrie 1990 de Preasfințitul Roman Ialomițeanul. Astfel au fost reluate slujbele în biserică după o perioadă de trei ani în care nu s-a slujit.

Deși biserica a fost salvată, casa parohială din str. Știrbei Vodă nr. 97, precum și celelalte imobile ale bisericii din str. Știrbei-Vodă nr. 95, str. Știrbei-Vodă nr. 99 și Berzei nr. 35B au fost demolate. Această pierdere enormă, precum și ascunderea sfântului locaș în spatele blocului

[24] Interviu realizat de pr. conf. dr. Daniel Benga la Institutul pentru Studiul Totalitarismului în data de 8 octombrie 2012.

au condus la sărăcirea parohiei, care își acoperea multe din cheltuielile de întreținere a bisericii și a personalului, precum și activitatea socială prin închirierea acestor case. Parohia a rămas în continuare cu cele două imobile aflate pe str. Virgiliu, nr. 33 și str. Macedonia, nr. 23.

În locul unde s-a aflat altarul Bisericii Sfântul Ștefan s-a așezat în anul 2005 o frumoasă cruce de marmură, cu cheltuiala prof. dr. Adrian Badea, care marchează până azi acest spațiu sacru.

Biserica văzută din locul fostului altar (2012)

5. Biserica Sfântul Ștefan între anii 1990 și 2012

După translare a fost numit paroh la Biserica Sfântul Ștefan preotul profesor Nicolae Stoleru. Acesta a continuat demersurile pentru binele bisericii, trimițând nenumărate memorii autorităților pentru a lăsa un pasaj de trecere pe sub actualul bloc ce înconjoară biserica, pentru ca aceasta să poată fi văzută din str. Știrbei-Vodă. Totul a fost însă în zadar, blocul fiind zidit de sus până jos. Pr. Nicolae Stoleru a reușit în anii '90 să împrejmuiască biserica cu gardul din metal, pe care îl putem vedea și azi. Prin aceasta s-a câștigat un teren de protecție a monumentului istoric, care a devenit o frumoasă grădină, o oază de verdeață în mijlocul unei zone de

Grădina Bisericii. Foto Cristian Badea.

Biserica după restaurarea din 2006. Foto Dan Moruzan.

beton. Sălciile plângătoare ce umbresc grădina au înlocuit vechii brazi și vechile magnolii.

În data de 1 octombrie 2001 a fost numit paroh al Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" preotul Daniel Benga. Cu ajutorul substanțial al Primăriei Sectorului 1, în mod special al domnului primar Andrei Chiliman și al domnului consilier Robert Grigorescu, precum și al enoriașilor, biserica a fost restaurată integral între anii 2005 şi 2012. Domnul Arhitect Bujor Barbu a întocmit gratuit pentru biserică întreaga documentație de arhitectură. Domnul profesor Oliviu Boldura a coordonat echipa de restaurare a picturii murale a bisericii, iar doamna lector Dana Postolache a coordonat echipa care a restaurat iconostasul și ușa de la intrare. Epitropul Bisericii, ing. Ioan Lazăr, s-a implicat alături de membrii Consiliului Parohial în realizarea lucrărilor de restaurare: prof. dr. Badea Adrian, conf. dr. Baias Flavius, ing. Bunea Alexandru,

Turla și absidele după restaurarea din 2010

ing. Crăciun Felicia, Iosif Vasile, ing. Jalbă Nicolae, dr. Poenaru Gabriel, Deaconeasa Adrian și Ilinca Alexandru. O amintire pioasă păstrăm domnilor Butte Nicolae, Dumitru Mârza și Filip Stoenescu, consilieri ai bisericii noastre, care s-au mutat la viața cea veșnică.

Printr-un efort comun și muncă susținută am reușit într-un deceniu să realizăm lucrări foarte importante și utile la biserică. Sfântul Arhidiacon Ștefan, care în iconografie este reprezentat purtând în mâinile sale biserica, a ocrotit acest locaș. Am fost martorii multor minuni în această perioadă, căci fără intervenția lui Dumnezeu și fără oamenii pe care i-a trimis nimic nu ar fi fost cu putință. Lucrările realizate au fost următoarele:

A. Lucrări exterioare: 1. Refacerea acoperișului deteriorat și acoperirea bisericii cu tablă de cupru; 2. Refacerea ancadramentelor fațadelor, a tencuielilor și a brâielor fațadelor, în mare parte deteriorate și cu tencuiala

căzută; 3. Înlocuirea ferestrelor și aplicarea de grilaje metalice împotriva efracției; 4. Restaurarea pridvorului; 5. Placarea cu marmură a treptelor și a pridvorului; 6. Instalarea unui sistem german de protecție împotriva păsărilor pe brâiele și pe acoperișul bisericii; 7. Amenajarea grădinii bisericii cu gazon, flori și copaci; 8. Realizarea a cinci medalioane cu sfinți din mozaic de Murano în exteriorul bisericii.

B. Lucrări interioare: 1. Placarea cu marmură a întregii biserici; 2. Restaurarea integrală a picturii murale din biserică; 3. Restaurarea integrală a iconostasului și a icoanelor din biserică; 4. Restaurarea ușii masive de lemn de la intrarea în biserică; 5. Recondiționarea scării spre cafas și a tiranților de susținere a pereților; 6. Restaurarea plăcii de piatră de pe mormântul ctitorilor; 7. Restaurarea stranelor; 8. Realizarea instalației de încălzire centrală a bisericii, în locul sobelor de teracotă; 9. Refacerea integrală a instalației electrice în locul uneia foarte vechi; 10. Realizarea unui sistem de sonorizare cu boxe în interiorul și în exteriorul bisericii, pentru ca slujba să poată fi ascultată și din grădina bisericii de către părinți și copii; 11. Instalarea unui sistem de monitorizare antiefracție cu senzori; 12. Realizarea unui sistem performant de aer condiționat pentru perioadele caniculare; 13. Realizarea unei biblioteci parohiale; 14. Achiziționarea unui scaun arhieresc cu sintron și proscomidiar sculptate în lemn de stejar pentru altarul bisericii; 15. Achiziționarea de mobilier nou pentru diaconicon și cafasul bisericii; 16. Organizarea întregii arhive parohiale; 17. Placarea cu gresie și faianță a holului și a băii bisericii, precum și achiziționarea de noi obiecte sanitare. 18. Realizarea unui set nou de icoane prăznicare bizantine pictate pe lemn cu foiță de aur.

Toate aceste lucrări au condus la resfințirea bisericii în data de 21 octombrie 2012 de către Preafericitul Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

6. Arhitectura și pictura bisericii

Planul arhitectural original al bisericii este treflat, căruia i s-au adăugat de-a lungul a peste două veacuri mai multe elemente. Dintre acestea amintim închiderea pridvorului, adăugarea celui de-al doilea pridvor cu trei arcade în acoladă și desființarea stâlpilor care despărțeau naosul de pronaos. Lungimea bisericii la interior este de 19,50 m, iar lățimea în dreptul pronaosului este de 5,28 m. Așa cum se prezintă astăzi, biserica are un plan treflat, cu o turlă mai mare peste naos și un turn-clopotniță zvelt peste pronaos, ambele pe plan și cu bază octogonală. Accesul în biserică se face pe latura de vest, prin pridvorul închis. O a doua intrare este situată pe latura de sud, în dreptul diaconiconului.

Bolțile bisericii. Foto Dan Moruzan.

Vitraliile din naos și pronaos. Foto Cristian Badea.

Iluminarea naturală se realizează printr-un sistem de ferestre distribuite din altar până în pronaos. Ferestrele din turla centrală permit pătruderea luminii în sânul bisericii, iar cele din partea inferioară sunt prevăzute cu vitralii, decorate în partea centrală cu busturi de sfinți în reprezentări realiste, iar spre limite și în partea superioară cu elemente decorative[25].

„Fațadele sunt simple, registrul inferior, mai înalt, având firide terminate în acoladă. Registrul superior, peste înălțimea actualului pridvor, are o profilatură de friză, cu o cornișă fin ornamentată. Fațada de vest se termină cu un fronton triunghiular în care este înscris într-o firidă mozaicul cu icoana hramului realizat de frații Profeta, după 1984”[26].

---

[25] Cf. CERECS ART SRL, *Proiect de conservare – restaurare a picturilor murale de la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”,* București, 2009.

[26] Arh. Lucia Stoica *et alii*, *Atlas-Ghid. Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București din cele mai vechi timpuri până în anul 2000,* Biserici Ortodoxe, vol. II, Editura Ergorom ’79, București, 2000, p. 331.

Pictura murală: Conform informațiilor din pisania bisericii, pictura murală a fost realizată de preotul-zugrav Vasile Damian în anul 1898. Stilistic, pictura este de factură neorealistă, stil caracteristic secolului al XIX-lea, dar cuprinde și influențe bizantine. Aureolele, veșmintele și frontalitatea sfinților reprezentați sunt preluate din pictura bizantină, însă ca program iconografic nu se identifică cu aceasta. Personajele au dimensiuni mari, sunt încadrate de chenare și înconjurate de câmpuri largi în care sunt desenate elemente decorative – geometrice și vegetale. Textele de identificare a reprezentărilor sunt în limba română și ocupă suprafețe generoase. Aurul se regăsește din abundență la aureole, texte, pe elementele decorative și fundaluri.

Altarul bisericii. Vedere asupra absidei și a proscomidiarului. Foto Dan Moruzan.

Pictura murală este realizată în culori de ulei, reprezentând noua tendință care înlocuia tehnica *a fresco*. Tehnica uleiului presupune așezarea culorilor de ulei obținute pe paletă, pe un suport neted, uscat și neabsorbant. Maniera în care sunt aplicate aceste culori arată că pictorii sunt influențați de tehnica picturii bizantine. În ceea ce privește elementele decorative, acestea sunt transpuse cu șablonul.

Altarul. Pe bolta altarului avem o reprezentare a Maicii Domnului cu Pruncul stând pe tron, într-o manieră marcată clar de realism, având un sceptru în mâna dreaptă.

Fecioara Maria este încoronată de doi îngeri aflați în partea superioară și încadrată simetric de Prorocul David și probabil Regele Solomon sau Sfântul Arhidiacon Ștefan cu o coroană care ar putea sa fie coroana martiriului, redată într-o manieră ambiguă. Urmează o serie de registre, benzi ornamentale cu motive geometrice sau florale, după care începe registrul sfinților în picioare.

Detaliu. Sfântul Arhidiacon Ștefan și Sfântul Ierarh Vasile cel Mare

Sunt reprezentați următorii sfinți, de la proscomidiar către diaconicon: Sfântul Arhidiacon Ștefan, hramul Bisericii, Sfântul Ierarh Vasile cel Mare, Sfântul Ierarh Ioan Gură de Aur și Sfântul Ierarh Grigorie Dialogul. Ultimii trei sunt autorii Sfintelor Liturghii aflate azi în uzul liturgic al Bisericii Ortodoxe. Fereastra centrală a absidei altarului este încadrată de doi îngeri cu aripile redate într-o manieră foarte decorativă, purtând în mână sceptre și sigilii, care oarecum se întâlnesc și în pictura bizantină, arătând mixtura dintre cele două stiluri. Intradosul arcului ferestrei este decorat cu motive vegetale și florale.

Dreptul Aaron și dreptul Melchisedec sunt reprezentați în mod simetric pe pereții dinspre proscomidiar și diaconicon, două figuri din Vechiul Testament care își găsesc locul în spațiul altarului, fiind legați amândoi de slujirea liturgică vechitestamentară. Totul este încadrat de chenare decorative cu motive florale, geometrice și cu un panou foarte mare, decorat cu steluțe pe fond albastru. Proscomidiarul este marcat printr-o nișă boltită conținând către răsărit pomelnicele bisericii. Partea

de jos a altarului se termină printr-un brâu ornamental de factură vegetală, o pictură clasic ortodoxă.

Deasupra registrului sfinților în picioare este redat textul: „Altarul Tău, Doamne al Puterilor, Împăratul meu și Dumnezeul meu". Întreaga compoziție are o unitate teologică de excepție, rememorând preoția Vechiului Testament, făcându-i prezenți pe marii liturghisitori ai Bisericii, totul fiind însă încadrat de îngeri și flori, prezențe ce semnifică Raiul, Împărăția lui Dumnezeu.

Iconostasul. *Iconostasul* este foarte probabil executat la sfârșitul secolului al XVIII-lea. O parte din icoanele și elementele arhitecturale ale acestuia au fost înlocuite în timp. Din complexul inițial s-au păstrat icoanele praznicare, apostolii, ușile împărătești și alte câteva elemente de sculptură policromată precum: crucea, moleniile, coronamentul și stâlpii din registrul icoanelor împărătești, precum și friza decorativă din registrul apostolilor și al praznicarelor. Icoanele Împărătești fiind lucrate într-un stil diferit, datează de la începutul secolului al XIX-lea. În anii '90 au fost realizate ultimele adăugiri, dintre care amintim pictarea celor două noi uși diaconești și a icoanei *Năframa Sfintei Veronica*. Cele mai multe dintre intervențiile amintite sunt consemnate în Arhiva Institutului Național al Monumentelor Istorice[27].

Sub registrul crucii și al moleniilor se pot observa reprezentările clasice ale unor dragoni, ființe reprezentând răul. Situarea lor sub Sfânta Cruce semnifică biruința lui Hristos asupra răului din lume. Registrul apostolilor îi cuprinde de la dreapta la stânga pe Toma, Simon, Marcu, Matei, Pavel, Iisus în mijloc, Ioan, Petru, Andrei, Luca și Filip. Este o reprezentare atipică, deoarece nu sunt redați toți Sfinții Apostoli. Urmează un brâu cu elemente florale, urmat în registrul inferior de praznicele împărătești. Icoanele împărătești sunt datate la începutul secolului al XIX-lea. Ușile diaconești au fost realizate în anii '90. Ușa de nord a fost executată „cu

[27] Cf. DANART SRL, *Proiect de conservare-restaurare a picturii iconostasului Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză"*, București, 2009.

Iconostasul bisericii. Biserica împodobită de Înviere (2011). Foto Dan Moruzan.

râvna și osârdia doamnei Elena Mica" în anul 1994, iar cea de sud cu „râvna și osârdia prezviterei Eugenia Grigorescu", în același an[28].

Turla. În turla naosului avem un program iconografic care încearcă să respecte erminia ortodoxă, un Pantocrator, figură întreagă în centrul cupolei șezând pe nori, de unde se vede clar influența curentului realist, încadrat de raze, iar de jur-împrejur cuvintele clasice rostite

[28] Datele sunt consemnate de două însemnări aflate pe spatele celor două uși.

Turla bisericii. Foto Dan Moruzan.

de Arhiereu în timpul Sfintei Liturghii: „Doamne, Doamne, caută din Cer și vezi și cercetează via aceasta pre care a sădit-o dreapta Ta și o desăvârșește”. Urmează apoi o bandă ornamentală în jurul medalionului Pantocratorului, realizată din elemente florale și figuri de heruvimi, iar în al doilea registru sunt patru panouri cu chipuri de apostoli. Panourile sunt delimitate de câteva chenare decorative, urmând un alt panou decorativ mai mare cu motive florale în partea de jos. Urmează un interval lipsit de ornamente, iar apoi un alt brâu ornamental. Al doilea registru al tamburului reprezintă Liturghia Îngerească, dar într-o manieră realistă mai accentuată decât în registrele inferioare ale Bisericii. Urmează apoi patru medalioane cu cei patru evangheliști. Reprezentarea redă evangheliștii în bust, însoțiți de simbolul lor în colțul pandantivului.

Naosul și pronaosul. În registrele de sus ale absidelor naosului sunt redate Învierea și Nașterea Domnului într-o schemă realistă de influență

Bolțile naosului și turla bisericii. Foto Dan Moruzan.

apuseană. În bolta naosului, la trecerea dintre vechiul naos și pronaos, este reprezentată scena martiriului Sfântului Ștefan, încadrată de un foarte vast medalion și un panou decorativ. Pe bolta vechiului pronaos este imaginea Sfintei Treimi, înconjurată de figuri de îngeri. În partea superioară a pereților naosului avem la nord Rugăciunea din Ghetsimani, iar în sud plângerea Domnului. Două medalioane cu Sfinții Cosma și Damian sunt redate pe două bolți ale vechiului pronaos, în nord și sud. La nivelul superior al stâlpilor dintre naos și pronaos, precum și dintre pronaos și pridvor, sunt redate următoarele medalioane cu sfinți din partea de sud înspre nord: Sfântul Ierarh Iosif de la Partoș, Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, Sfântul Mucenic Oprea Nicolae, Sfântul Ierarh Alexandru, Sfântul Cuvios Dimitrie Basarabov, Sfântul Ierarh Ilie Iorest, Sfântul Ierarh Sava Brancovici, Sfântul Ierarh Nicolae.

În registrul sfinților în picioare sunt panouri cu sfinți și îngeri. În absida de sud a naosului există scena Deisis și Sfinții Gheorghe și

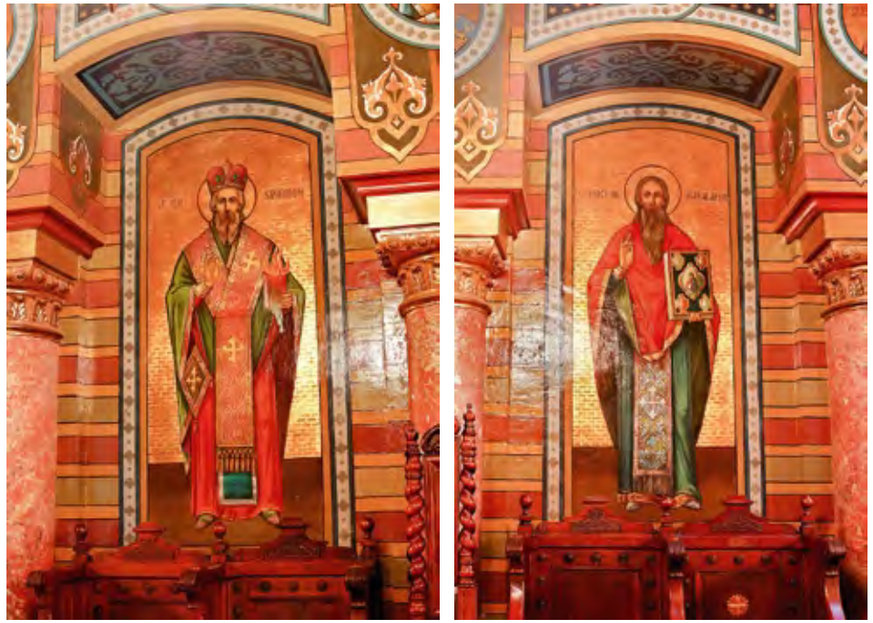
Bolta dintre vechiul naos și pronaos. Foto Dan Moruzan.

Teodor Tiron. În absida de nord sunt pictați Sfinții Împărați Constantin și Elena, precum și Sfinții Mucenici Mina și Dimitrie. Sfântul Ierarh Spiridon și Sfântul Ierarh Haralambie sunt reprezentați între cei doi stâlpi ce despart naosul de pronaos. Pe partea de sud a pronaosului sunt reprezentați în panouri Sfântul Mucenic Ioan cel Nou și Sfântul Mucenic Pantelimon, precum și Sfânta Muceniță Ecaterina și Sfânta Cuvioasă Paraschiva. Pe partea de nord a pronaosului sunt medalioane cu Sfinții Cuvioși Antonie și Stelian, Sfânta Muceniță Zoe și Sfânta Muceniță Varvara. Acest prim rând al sfinților în picioare este dominat de mucenici și mucenițe, respectând astfel erminia ortodoxă care arată că biserica se întemeiază pe sângele martirilor.

Sus: Absida nordică; jos: Absida sudică. Foto Dan Moruzan.

Sfinții Ierarhi Haralambie și Spiridon.

În spațiul exonartexului se află un frumos plafon casetat, bogat ornamentat cu motive sculpturale de natură vegetală. Tot aici găsim și două scene din Noul Testament. În pridvor sunt pictați Sfinții Apostoli Petru și Pavel, reprezentări tradiționale în cultura românească. Pictura se leagă de cea dinăuntru, probabil tot din anul 1898.

Casetă din plafonul exonartexului.

Ușa de la intrare. Conform inscripției de pe fața exterioară, ușa de la intrare este donată de *Iosef Enescu* în anul 1898. Această ușă a înlocuit-o pe cea originală care se deteriorase în timp. Stilistic ușa se încadrează într-o factură neoclasică, având ca decorațiuni casete sculptate cu motive geometrice tip rozetă și floral-vegetale în altorelief pe ambele fețe. De asemenea, ușa este confecționată din două panouri din lemn masiv de brad, vopsit la origine în culoare de ulei. Peste vopseaua originală a ușii au fost aplicate de-a lungul timpului alte patru straturi de culoare diferită. În cursul restaurării din anul 2010 straturile de vopsea au fost îndepărtate, ușa recăpătându-și frumusețea naturală originară[29].

Ușa de la intrare.

Piatra ctitorilor. Piatra ctitorilor a fost ridicată în cursul lucrărilor de pregătire pentru translarea bisericii, iar sub ea au fost găsite două cranii și câteva oseminte mai mari. Acest lucru mi-a fost relatat de preotul paroh Vasile Axinia, care a participat direct la acțiunea de deshumare a osemintelor. Osemintele au fost așezate într-un sac de bumbac, pus la rândul lui într-un sicriaș, iar după translarea bisericii au fost așezate sub piatra funerară[30]. Această deshumare confirmă inscripția de pe lespedea mormântului, anume îngroparea ctitorilor Dona Clucerul și Zafira în acest loc.

[29] Cf. DANART SRL, *Proiect de conservare-restaurare a picturii iconostasului Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”,* București, 2009.
[30] Interviu realizat de pr. conf. dr. Daniel Benga cu pr. Vasile Axinia în data de 4 octombrie 2012.

7. Preoți slujitori la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”

Conform zapisului domniței Anastasia Cantacuzino din 1766, la biserica pe care o avea în mahalaua Podul de Pământ slujeau doi preoți. Prin dania făcută bisericii, aceasta cerea Mitropolitului Grigorie al Țării Românești ca aceștia să fie scutiți de biruri, pentru a putea avea grijă de locașul sfânt. Aceasta este prima mențiune referitoare la preoții Bisericii Sfântul Ștefan, deși numele lor nu sunt indicate.

Slujirea a doi preoți la Biserica Sfântul Ștefan pare să se fi păstrat de-a lungul deceniilor următoare, după cum reiese dintr-o catagrafie din 1810: „Mahalaua Podu-de-Pământ – 72 case, 73 bărbați, 129 fămei, 202 suma toată. Biserică de zid, hramul Sf. Ștefan, cu toate deplin. Are doi preoți:

1) **Panait sin popa Niculae**, 40 de ani, bun, neglobit, însurat (Maria Prezvitera, fii-sa Marica, Lixandra, fiul său Ioan, 6 ani), fecior de preot, hirotonit de Arhiereul Titopoleos chir Teofilact în biserica hramul Sf. Ștefan, cu carte de preoție a Mitropolitului Dosithei, la leat 1797 Fevruar 28, pă numita biserică unde și acum să află.

2) **Niculae sin Neagul**, 45 ani, bun, neglobit văduv (fiul său Constandin, 14 ani, învață ciaslov rumănește, Dumitru, 4 ani), fecior de mirean, hirotonit de Arhiereul Sardeon chir Timotei în biserica Sf. Ștefan cu carte de preoție a Mitropolitului Dosithei, la leat 1796 Februar 9, pă numita biserică unde și acum se află”[31].

După cum se poate observa, ambii preoți au fost hirotoniți înainte de anul 1800 chiar în Biserica Sfântul Ștefan, lucru ce arată continuitatea slujirii neîntrerupte la altarul acestei biserici după 1766.

[31] Alexandru Lăpedatu, *Catagrafia Bisericilor Bucureștene la 1810,* pp. 10-11.

După aceste informații nu mai avem noi știri despre slujitorii Sfântului Altar de la Biserica „Cuibul cu Barză” până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Preotul **Teodor Popescu** este menționat în documentele din arhiva parohială în anii 1890-1891, precum și într-un anuar din 1909. Acesta a fost numit aici la 25 ianuarie 1866. Era născut în 1838 și a fost inițial diacon la Biserica Cotroceni[32].

În anul 1877 păstorea la Biserica Sfântul Ștefan și preotul **Vasile Stoenescu**. Din *Pisanie* aflăm faptul că s-a ocupat de refacerea turlei celei mari alături de epitropii Dobre Nicolau și N. Celăreanu.

În anii 1889 și 1890 este amintit într-un document din arhiva parohială preotul **Tudor Vasilescu**. Acesta a construit împreună cu credincioșii casa parohială a bisericii.

Constantin Ionescu a fost numit paroh al acestei biserici la 1 iulie 1896. Sub păstorirea sa s-au definitivat amplele lucrări de reparație a bisericii, finalizate cu desființarea stâlpilor dintre naos și pronaos și adăugarea pridvorului actual cu ferestre în acoladă. Părintele Constantin Ionescu era născut la 24 aprilie 1859 și licențiat în teologie, fiind numit preot la „Cuibul cu Barză” de la Biserica Sfânta Ecaterina din București[33]. Acesta a slujit la Biserica Sfântul Ștefan până în anul 1912, îngrijindu-se de administrarea bisericii și a caselor parohiale. Prin adrese ale casei regale din 1902 și 1903 către parohia Sfântul Ștefan era cerută o listă cu douăzeci de săraci care să fie ajutați de rege.

Preotul **Tudor Popescu** s-a născut la data de 12 ianuarie 1887 în satul Dumbrava, jud. Prahova, din părinții preot Gheorghe și presbitera Elena Ionescu, la rândul ei fiică de preot. Numele de „Popescu” se datorează unei greșeli făcute de notarul public la înregistrarea nașterii acestuia. A absolvit Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, iar apoi s-a căsătorit cu tânăra Atena Ionescu, fiica preotului Constantin Ionescu de la Biserica „Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză” din București. A fost hirotonit preot în 1912 pe seama parohiei Cărămidarii de Jos, iar apoi a

[32] Administrațiunea Cassei Bisericii, *Anuar 1909*, p. 20.
[33] *Ibidem.*

fost transferat la Biserica „Cuibul cu Barză”. În anul 1918, soția sa trece la Domnul, evenimentul constituind un moment de cumpănă pentru tânărul preot. La acestea se adaugă și întâlnirea cu Dumitru Cornilescu, care deja luase contact cu diferite culte protestante și neoprotestante și care începuse deja să traducă Biblia. Sub influența acestuia s-a îndepărtat de la învățătura de credință ortodoxă, refuzând să recunoască Sfinților și Maicii Domnului rolul de mijlocitori pentru mântuirea credincioșilor. A fost îndepărtat din cler de către Sfântul Sinod prin hotărârea dată în ședința din 3 aprilie 1924, după nenumărate discuții și încercări de a-l determina să revină la învățătura ortodoxă. A trecut la cele veșnice în 21 februarie 1963.

În data de 1 octombrie 1924 a fost numit preot la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză” preotul **Marin Ionescu**. Acesta s-a născut la 10 august 1891 în comuna Deagu (jud. Argeș). După studii efectuate la Seminarul Central și Facultatea de Teologie din București, a obținut doctoratul în 1925. A devenit profesor de religie la Liceul Gheorghe Lazăr din București, iar apoi la Facultatea de Teologie Ortodoxă, fiind până în 1948 președintele Asociației Profesorilor de Religie din întreaga țară.

În 1927 a fost desemnat de Patriarhie să devină coordonator al Asociațiunii creștine a tinerilor, pentru a le oferi acestora educația religioasă necesară. Părintele Marin Ionescu colabora cu Asociația creștină a femeilor române, fiind îndrumător spiritual și duhovnic al fetelor tinere. A predicat la radio din însărcinări oficiale. Era desemnat adesea de centrul eparhial pentru a ține seminarii cu preoții din eparhie, pentru perfecționarea duhovnicească și teologică a acestora. În această perioadă au avut loc mai multe convertiri la Ortodoxie ale unor persoane de confesiune calvină, romano-catolică sau greco-catolică din parohie. A activat vreme îndelungată ca deputat eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Părintele Marin Ionescu a publicat peste 40 de volume de scrieri teologice, catehetice, omiletice și misionare. Două cărți conțin predicile rostite în Biserica Sfântul Ștefan din 1924 până în 1948. A construit casă parohială fără nici un ajutor material de la comună, județ sau minister și s-a implicat pentru repararea radicală în interior și în exterior a

locașului bisericii, neprimind nici un ajutor material de nicăieri.

La începutul lunii septembrie din anul 1940 a fost repartizat pentru slujire la această biserică preotul basarabean Teodor Spânu[34]. În data de 4 aprilie 1941 a fost numit paroh al Bisericii Sfântul Ștefan preotul **Petre Popescu** de la Biserica „Sfânta Treime Tei” din București, preotului Marin Ionescu punându-i-se în vedere să pună la punct „tot ceea ce privește zestrea și arhiva parohială spre a fi predate în bună rânduială preotului nou cu ocazia instalării sale la această parohie”[35]. Pr. Marin Ionescu nu mai este paroh, deoarece a optat pentru învățământ, urmând să părăsească și casa parohială.

Pr. Emil Cristescu

Preotul Marin Ionescu a ținut o serie de predici în care a criticat noul regim comunist instaurat în România. Pentru aceasta, dar și pentru activitatea publicistică de dinainte de 1944, a fost arestat între anii 1951 și 1954.

În data de 1 iulie 1946, preotul **Emil Cristescu** a fost numit la Biserica Sfântul Ștefan, după ce slujise între anii 1942 și 1944 ca diacon la Mănăstirea Pasărea, iar între 1944 și 1946 tot ca diacon la Biserica Slobozia din București. Preotul Emil Cristescu s-a născut la 28 ianuarie 1913 în satul Broșteni, comuna Vișina, județul Vlașca. A urmat Seminarul Teologic din Câmpulung Muscel, iar apoi Facultatea de Teologie din Cernăuți și Facultatea de Teologie Ortodoxă din Chișinău. După ce a slujit o vreme împreună cu preotul Marin Ionescu, în data de 22 martie 1951 Arhiepiscopia Bucureștilor îl deleagă pe preotul Emil

[34] Cf. *Condica parohială a Bisericii Sfântul Ștefan,* București, 1936.
[35] Arhiva parohială, Dosar pe anul 1941.

Cristescu la conducerea oficiului parohial al parohiei Sfântul Ștefan, după arestarea preotului Marin Ionescu. Preotul Dumitru Stancu a fost numit al doilea preot al parohiei Sfântul Ștefan. Într-un document din 15 septembrie 1958 sunt menționați în parohie doi preoți: pr. Emil Cristescu și pr. Dumitru Stancu. În 11 martie 1963 este amintit la Biserica Sfântul Ștefan preotul Aurel Ciocoiu. În data de 6 decembrie 1976 s-a desființat postul de preot 2 de la „Cuibul cu Barză", iar preotul Ciocoiu Aurel a trecut la Biserica Mănăstirii Radu-Vodă. Preotul Emil Cristescu a slujit la parohia Sfântul Ștefan până în anul 1982, urmând după dânsul preotul Vasile Axinia.

După mărturia preotului Mihai Cristescu, fiul părintelui Emil Cristescu, care slujește azi ca preot în București, părintele Emil avea o voce foarte frumoasă. Doamna preoteasă conducea strana, iar cântarea din biserică era omofonă. Părintele Cristescu s-a îngrijit de renovarea casei parohiale.

Preotul Vasile Axinia s-a născut la 10 octombrie 1940, în comuna Vadu Moldovei, județul Suceava. A absolvit Seminarul de la Mănăstirea Neamț, iar apoi Institutul Teologic de Grad Universitar din București între anii 1958 și 1962. A urmat cursurile de magisteriu (doctorat) la Catedra de Drept Bisericesc a Institutului Teologic din București, condusă de profesorul Iorgu Ivan. A fost numit șef de birou administrativ și inspector la Casa de pensii începând cu data de 1 iunie 1964. Din 1 ianuarie 1972 Preafericitul Părinte Patriarh Justinian l-a transferat în serviciul de relații externe al Patriarhiei Române. Între anii 1976 și 1978 a fost bursier al Consiliului Mondial al Bisericilor, continuând studiile de doctorat la Universitatea din Lausanne.

La 1 iunie 1969 a fost hirotonit diacon de către Preafericitul Părinte Patriarh Justinian pentru Biserica Sfântul Gheorghe Nou din București, unde a slujit până la 1 ianuarie 1983, când a fost numit preot paroh la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză". În data de 14 octombrie 1987 preotul Vasile Axinia a săvârșit ultima Sfântă Liturghie, toate obiectele liturgice fiind mutate apoi în str. Macedonia, nr. 23, în vederea translării bisericii. În biserică nu s-a slujit până la data de 21

Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist și Pr. Vasile Axinia pe șantierul de translare a bisericii

noiembrie 1990, când biserica a fost resfințită de arhiereul vicar patriarhal Roman Ialomițeanul. În timpul lucrărilor de pregătire a translării Bisericii Sfântul Ștefan și după aceea până la începutul anului 1990, preotul Vasile Axinia a fost detașat pentru a sluji la Biserica Boteanu, dar a rămas în continuare paroh al Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză". Între anii 1992 și 2009 a fost preot paroh al Bisericii Boteanu. A fost distins cu rangurile de arhidiacon, preot iconom stavrofor și a primit Crucea Patriarhală din partea Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist. Părintele Axinia s-a implicat foarte mult pentru salvarea bisericii, a restaurat casa parohială din str. Știrbei Vodă, nr. 95 și a consolidat biserica în totalitate (subzidire, interior și exterior, pictură). A fost iubit

de credincioșii din parohie, care până azi îi păstrează o amintire frumoasă. La data de 21 ianuarie 1991 a predat gestiunea noului preot numit al parohiei Sfântul Ștefan Nicolae Stoleru.

Pr. Nicolae Stoleru, născut în 1947, la Jariștea (Vrancea), a urmat între anii 1961 și 1966 Seminarul Teologic din Buzău, iar între 1966 și 1970 Institutul Teologic Universitar din București. Între 1970 și 1973 a urmat cursurile de doctorat la specializarea Morală creștină, sub îndrumarea prof. dr. Constantin C. Pavel. Preot din 1973 la Mărășești, iar apoi în județul Prahova între anii 1974 și 1990. A beneficiat de o bursă de studii la Universitatea din Geneva între 1973 și 1974, iar în anul 1990 a obținut titlul de doctor în teologie cu teza intitulată „Spiritualitatea Ortodoxă și slujirea creștină". A activat ca profesor la Seminarul Teologic Liceal din București între 1990 și 1992, iar între 1991 și 2001 a fost cadru didactic la Facultatea de Teologie Ortdoxă a Universității București. A slujit ca preot la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" între 1991 și 2001.

Pr. Nicolae Stoleru

Din 2001 a devenit preot misionar în Episcopia Ortodoxă Română din America (ROEA), iar din 2005 slujește la parohia „Înălțarea Domnului" din Montréal[36].

Părintele s-a implicat pentru amenajarea grădinii bisericii și a desfășurat o bogată activitate misionară. La data de 23 aprilie 1996 au fost botezați de către pr. Nicolae Stoleru un număr de 9 tineri albanezi de origine aromână, rezidenți în România, având ca garant pe Arhim. Theofan Koja, aflat la studii în Romania.

Pr. Daniel Benga s-a născut în data de 11 februarie 1972, în comuna Recea, județul Brașov. După absolvirea *Colegiului Național Radu Negru* din Făgăraș în anul 1990, a urmat între anii 1990 și 1994 Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București, iar între 1994 și 1995

[36] Informații după http://www.inaltarea-domnului-montreal.com/slujitori.htm.

cursurile de masterat. Între 1995 și 2000 a urmat cursurile de doctorat la aceeași facultate, disciplina Istoria Bisericească Universală, sub îndrumarea științifică a pr. prof. dr. Viorel Ioniță. În data de 25 octombrie 2000 a obținut titlul de doctor în teologie cu teza: *Marii reformatori luterani și Biserica Ortodoxă. Contribuții la tipologia relațiilor luterano-ortodoxe din secolul al 16-lea*. După un curs intensiv de limba germană la Sibiu, a urmat între anii 1997 și 2001 cursuri de doctorat la Universitatea Friedrich Alexander din Erlangen-Nürnberg, unde a obținut la 10 decembrie 2001 al doilea titlu de doctor în teologie, sub îndrumarea științifică a prof. dr. Karl Christian Felmy, azi diacon ortodox al Bisericii Ortodoxe Ruse, cu teza: *David Chytraeus ca redescoperitor și explorator al Bisericilor Răsăritului*. Între anii 2003 și 2004 – 2011 și 2012 a efectuat stagii de cercetare postdoctorală la New Europe College București și la Institutul de Istorie a Religiilor al Academiei Române.

Pr. Daniel Benga

Din 1999 a fost asistent și lector, iar din 2006 este conferențiar la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București. Între anii 2008 și 2012 a fost prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă din București. A publicat patru volume de autor, la câteva este coautor, peste patruzeci de studii de specialitate. Între anii 1997 și 2012 a participat la peste 60 de congrese, conferințe și simpozioane internaționale pe teme teologice și istorice în Germania, Franța, Spania, Olanda, Elveția, Bulgaria, Grecia, Rusia și Insulele Fiji. A susținut prelegeri și cursuri la universități din străinătate: Universitatea din Belgrad (2006), Universitatea din Viena (2011), Universitatea din Kiel (2011) și Universitatea din Tübingen (2012).

Preotul Daniel Benga este membru în comisii și comitete naționale și internaționale: 1999-2012 – membru al Comisiei Mixte de Dialog

dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania; 2003-2012 – membru al Comisiei Naționale de Istorie a Creștinismului; 2007-2012 – membru al *Saint Irenaeus Joint Orthodox-Catholic Working Group*; 2008-2012 – membru al comitetului editorial al revistelor *Ortodoxia* și *Biserica Ortodoxă Română* ale Patriarhiei Române; 2009-2012 – membru al comitetului Editorial al colecției *Studia Oecumenica*, editată de Centrul de Cercetări Ecumenice al Universității din Sibiu; 2011-2012 – evaluator al Agenției Române pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior.

A fost hirotonit preot la 22 martie 1998 de Înaltpreasfințitul Mitropolit Serafim al Germaniei și Europei Centrale și a activat ca preot misionar în Germania până la 1 octombrie 2001, când a fost numit preot paroh la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză", unde activează și în prezent. În anul 2008 a fost ridicat în rangul de Iconom Stavrofor de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel.

Pr. Daniil-Corneliu Iacșa, născut în 1979 în orașul Bacău, a urmat între anii 1995 și 2000 Seminarul Teologic din Bucuresti, iar între 2000 și 2004 Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul" din București. Între 2004 și 2006 a urmat cursurile de Masterat ale Facultății de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul" din București și ale Departamentului Catedra UNESCO din București. Este doctorand al Facultății de Teologie „Justinian Patriarhul" din București, având în pregătire lucrarea cu tema „Cele trei Adunări Ecumenice Europene. O perspectivă ortodoxă". A activat ca profesor de religie între 2000 și 2001 la Școala nr. 84 – „Nicolae Bălcescu" din Capitală și între anii 2004 și 2008 la Școala cu clasele I-VIII din localitatea Traian, județul Bacău. A fost referent științific al Facultății de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul" din București între

Pr. Daniil-Corneliu Iacșa

anii 2008 și 2010. Între 2010 și 2011 a fost redactor al emisiunii „Patristica" la postul de televiziune Trinitas al Patriarhiei Române, iar între 2010 și 2012 a fost realizator al emisiunii „Cuvânt pentru suflet" la aceeași televiziune. A realizat pentru postul de televiziune „Trinitas" documentarele: „Biserica Mănăstirii Mihai Vodă" (2011) și „Mănăstirea Snagov" (2011), ultimul fiind editat pe DVD. A slujit ca preot II la Biserica „Sfinții Împărați" din localitatea Traian, județul Bacău, între anii 2004 și 2008, iar din 2008 la Biserica „Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" din București.

8. Parohia Sfântul Ștefan de-a lungul veacurilor

Dintr-un anuar de la începutul veacului al XX-lea, precum și din unele documente aflate în arhiva parohială, reiese că parohia Sfântul Ștefan avea ca filie (biserică aflată în administrare) și parohia Sfinții Împărați Constantin și Elena. În 1885 este amintit preotul Mihail Niculescu de la această parohie, care figura în actele parohiei „Cuibul cu Barză", deoarece această filie a parohiei Gorgani a fost alipită parohiei bisericii Sfântul Ștefan[37]. O scrisoare din 15 mai 1924 arată că paroh al Bisericii filie Sfinții Constantin și Elena era preotul Celus Grigorian. Documentele păstrate nu permit din nefericire reconstituirea relației dintre parohie și filie de-a lungul anilor. Este cert însă că Biserica Sfinții Împărați Constantin și Elena a fost filia Bisericii Sfântul Ștefan din a doua jumătate a secolului al XIX-lea până în perioada interbelică.

Cea mai veche mențiune privitoare la mărimea parohiei „Cuibul cu Barză" provine din catagrafia din 1798, în care sunt amintite 73 de case[38]. Catagrafia anului 1810 menționează 72 de case, 73 de bărbați și 129 de femei, aparținând Bisericii Mahalaua de Pământ[39].

Parohia Sfântul Ștefan era formată în anul 1925 în mare parte din medici, avocați, ingineri, comercianți, arhitecți, generali, funcționari etc. Acest lucru reiese dintr-o listă cu enoriașii parohiei și ocupațiile acestora întocmită de preotul paroh, aflată în arhiva bisericii.

[37] Administrațiunea Cassei Bisericii, *Anuar 1909*, București, Tipografia Cărților Bisericești, 1909, p. 20.
[38] D. Caselli, *„Cuibul cu Barză"*, în „Gazeta Municipală", anul IV (1935), nr. 198, p. 1.
[39] Alexandru Lăpedatu, *Catagrafia Bisericilor Bucureștene la 1810,* București, Tipografia Cărților Bisericești, 1907, p. 10.

Într-un chestionar din anul 1928 completat de preotul Marin Ionescu, parohia avea arondate următoarele opt străzi: Bucovinei, Făgăraș, Virgiliu, Maramureș, Crepuscul, Fundătura-Suceava, o parte din Știrbei Vodă și o parte din Berzei. Numărul de credincioși se ridica la 1210. În cuprinsul parohiei existau 55 de romano-catolici, 10 luterani, 3 calvini, 2 baptiști și 43 de evrei. În anii '30 o parte dintre eterodocși au fost convertiți la Ortodoxie. Sunt menționate mai multe botezuri ale familiilor de evrei, care sperau prin aceasta să scape de prigoana care începuse deja în Europa.

Delimitarea parohiei în anul 1940 arăta astfel: Știrbei Vodă de la nr. 83-119 și de la 124-182; Str. Bucovinei de la nr. 1-43 și 2-36 până la Strada Gheorghe Anghelescu; B-dul Dinicu Golescu de la 1-11 și 2-22; Str. Berzei de la 31-70 și 32-60 – limită capul str. Transilvaniei până la Str. Maramureș; Str. Virgiliu de la 1-45 și 2-36 până lângă str. Făgăraș; Făgăraș de la 1-21 și 6-32 în spatele regimentului 21 Infanterie; Maramureș de la 1-17 și 4-20 – Cap de parohie; Macedoniei de la 1-29 și 2-28; Dobrogei de la 1-11 și 2-16; Căpitan Buruiană 1-21 și 2-20; Sucevei de la 1-3 și 2-10; Bucovinei de la 1-7.

Parohia număra astfel un total de 227 de familii ortodoxe, însumând 1092 de suflete. În afară de ortodocși existau evrei, catolici, protestanți și armeni. În cuprinsul parohiei se găsea un internat franciscan, activând și un pastor protestant. Parohia a fost micșorată din cauza acțiunii preotului Tudor Popescu, multe străzi fiindu-i luate și atașate parohiilor vecine. La 4 iunie 1947, Ministerul Cultelor ia notă de numărul de 269 de familii care formează enoria parohiei.

În perioada interbelică este atestată existența unui cor. Plata dirijorului și a membrilor era asigurată din veniturile obținute din chirii, dar și cu contribuția Primăriei de Verde și a Primăriei Municipiului București. Între anii 1927 și 1931 sunt consemnate sumele de bani încasate de parohie pentru plata dirijorului și a membrilor corului.

Reîntregirea granițelor parohiei Sfântul Ștefan s-a realizat la 30 aprilie 1957, când Patriarhul Justinian a aprobat atribuirea către parohie a următoarelor segmente de stradă: 1. Str. Berzei, nr. 73-85, prin dezlipire

de la parohia Popa Tatu; 2. Str. Cobălcescu, nr. 50-60, prin dezlipire de la parohia Sf. Constantin și Elena; 3. Str. Plevnei, nr. 90-112, prin dezlipire de la parohia Sf. Constantin și Elena; 4. Str. Virgiliu, nr. 45-81, prin dezlipire de la parohia Sf. Constantin și Elena. În data de 30 decembrie 1957 enoriașii din str. Berzei, nr. 77-85, cer să fie transferați de la Biserica Popa Tatu la Biserica Sf. Ștefan. În urma unei cercetări eparhiale, acest lucru se aprobă[40].

Această reîntregire a parohiei a condus la creșterea semnificativă a numărului de familii. Dintr-un document din 1974 reiese că parohia avea 740 familii, dar situația financiară era dificilă, preotul cerând ajutor Departamentului Cultelor. După mărturia unor persoane din parohie, familiile ce formau parohia proveneau și în această perioadă din clasele înalte ale societății: generali, avocați, medici etc. Multe din aceste familii au fost nevoite să părăsească parohia în urma demolărilor din anul 1987.

Astăzi parohia Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" numără peste 800 de familii, număr datorat construirii ansamblului de blocuri de pe str. Știrbei Vodă și str. Calea Plevnei între anii 1987 și 1990. Sistematizarea aflată încă în desfășurare pe str. Berzei a condus la demolarea mai multor imobile aflate pe raza parohiei Sf. Ștefan. Străzile arondate parohiei azi sunt următoarele:

1. Str. Berzei nr. 32-83
2. Str. Grigore Cobălcescu nr. 46-60
3. Str. Știrbei Vodă nr. 83-176
4. Intr. Știrbei Vodă nr. 1-7
5. Intr. Difuzorului nr. 1-10
6. Str. Dobrogei nr. 1-16
7. Str. Virgiliu nr. 4-63
8. Str. Făgăraș nr. 10-44
9. Str. Dimitrie Gusti nr. 1-21
10. B-dul Dinicu Golescu nr. 1-22

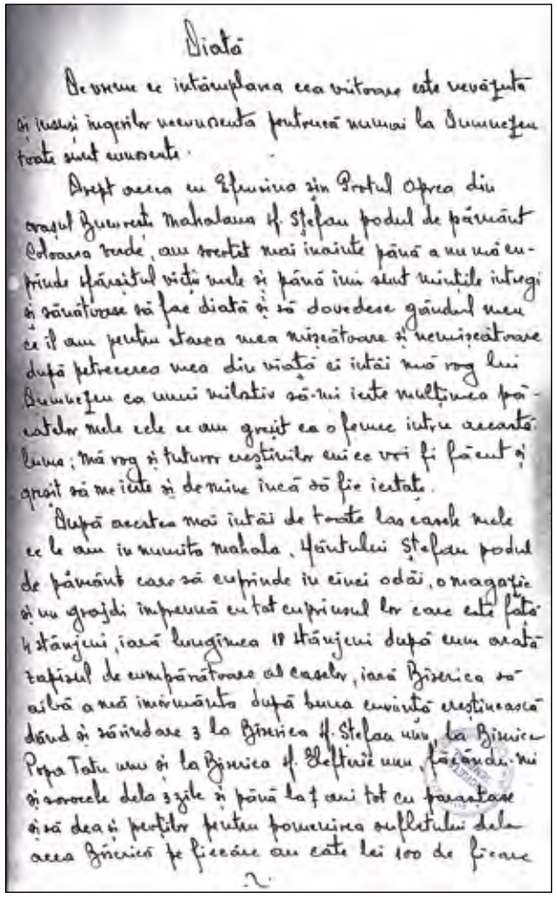
[40] Document aflat în Arhiva Parohială.

11. Str. Lipova nr. 8-50
12. Str. Macedoniei nr. 1-26
13. Str. Maramureș nr. 1-22
14. Str. Calea Plevnei nr. 88-100
15. Str. Cotiturii nr. 1-7

9. Casele bisericii

Documentele din arhiva bisericii menționează existența unor imobile închiriate aflate în proprietatea parohiei în 1872, dar nu este precizat numărul acestora. În arhiva Primăriei Municipiului București se află testamentul Eufrosinei sin Preotul Oprea, care în anul 1864 a donat bisericii mai multe case. Redăm în cele de mai jos actul de donație către biserica noastră.

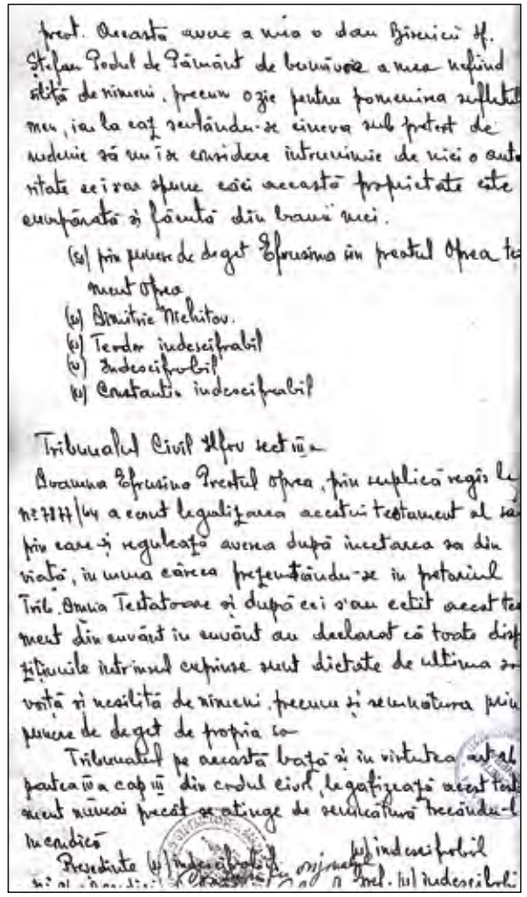

Diată

De vreme ce întâmplarea ceea viitoare este nevăzută și nimeni ingerilor necunoscută fiindcă numai la Dumnezeu toate sunt cunoscute.

Drept aceea eu Efrosinia sin Protul Oprea din orașul București mahalaua Sf. Ștefan podul de pământ Odoarea trade, am socotit mai înainte până a nu mă cuprinde sfârșitul vieții mele și până încă sunt mințile întregi și sănătoase să fac diată și să dovedesc gândul meu ce îl am pentru starea mea nimicătoare și nemișcătoare după petrecerea mea din viață ci întâi mă rog lui Dumnezeu ca unui milostiv să-mi ierte mulțimea păcatelor mele cele ce am greșit ca o ființă întru această lume; mă rog și tuturor creștinilor cui ce voi fi făcut și greșit să mă ierte și de nime încă să fie iertată.

După aceasta mai întâi de toate las casele mele ce le am în numita mahala, Sfântului Ștefan podul de pământ care să cuprinde în cinci odăi, o magazie și un grajd împrejur cu tot cuprinsul lor care este față 4 stânjeni, iară lungimea 19 stânjeni după cum arată zapisul de cumpărătoare al casei, iară Biserica să-mi fie dată a mă înmormânta după buna cuviință creștinească dând și să mi se facă 3 la Biserica Sf. Ștefan unu, la Biserica Popa Tatu unu și la Biserica Sf. Elefterie unu, făcându-mi și sorocele dela 3 zile și până la 1 an tot cu pomenire și să dea și preoților pentru pomenirea sufletului dela acea Biserică fie fiecăre câte lei 100 de fiecare

preot. Această scrisoare a mea o dau Bisericii Sf. Ștefan Podul de Pământ de bunăvoie a mea nefiind silită de nimeni, precum ozic pentru pomenirea sufletului meu, iar la caz ivindu-se cineva sub pretext de rudenie să mi se amestece întru nimic de mici o cuviință ci toate spre ea să rămână proprietate este cumpărată și făcută din banii mei.

(ss) fiu pentru de degot Efrosinia sin preotul Oprea testament Oprea
(ss) Dimitrie Mehitov.
(ss) Teodor indescifrabil
(ss) Indescifrabil
(ss) Constantin indescifrabil

Tribunalul Civil Ilfov secția a

Având în Efrosina Preotul Oprea, prin cererea regis... nr. 7111/914 a cerut legalizarea acestui testament al său prin care își regulează averea după încetarea sa din viață, în urma căreia prezentându-se în persoană Tribunalul Civil Ilfov secția a și după ce i s-au cetit acest testament din cuvânt în cuvânt au declarat că toate dispozițiile întrinsul cuprinse sunt dictate de ultima sa voință și necesități de nimeni, precum și semnătura pusă pentru de degot de propria sa

Tribunalul pe această bază și în virtutea art. 831 partea a II-a cap. III din codul civil, legalizează acest testament numai până se atinge de semnătura necunoscută.

Președinte (ss) indescifrabil ... (ss) indescifrabil
Mel. (ss) indescifrabil

În 1928 parohia deținea în proprietate 5 imobile, cu o valoare de 2.350.000 lei, încasând din chirii suma de 190.000 lei. Un act bugetar din 1929 arată că veniturile totale ale parohiei erau de 208.117 lei, ceea ce înseamnă că peste 90% din veniturile parohiei erau colectate din chirii. Aceste imobile sunt atestate în continuare de-a lungul anilor și au constituit o importantă sursă de venit a parohiei. În anii 1987-1988 parohiei noastre i s-au expropriat, dezafectat și demolat prin decret de stat următoarele imobile:

1. Imobilul din str. Știrbei Vodă, nr. 97 A, vilă cu 1 etaj, compusă din 3 apartamente și 2 garsoniere, la 23 nov. 1987. 2. Imobilul din str. Știrbei Vodă, nr. 95, fostă casă parohială, la 24 iulie 1987. 3. Imobilul din str. Știrbei Vodă, nr. 99, la 27 iulie 1987. 4. Imobilul din str. Berzei,

nr. 35 B, la 27 iulie 1987. 5. Imobilul din str. Știrbei Vodă, nr. 97, la 30 iulie 1987.

În urma acestor demolări biserica a rămas cu două imobile situate pe str. Macedonia, nr. 23 (în prezent casă parohială) și pe str. Virgiliu, nr. 33. Între anii 2002 și 2007 casa parohială din Str. Macedonia, nr. 23 a fost restaurată integral.

Casa parohială din str. Macedonia nr. 23

10. Câteva personalități din parohie

În parohia Sfântul Ștefan au trăit de-a lungul vremurilor o serie de personalități ale vieții culturale românești. Printre acestea se numără și poetul **Mihai Eminescu**. Acesta a locuit o vreme în casa lumânărarului de la Biserica „Cuibul cu Barză". Proprietatul îl obliga pe Eminescu să țină toată posturile de peste an și să meargă cu el la biserică în fiecare duminică. Acest lumânărar a fost singura gazdă care i-a cerut poetului să-i citească din versurile sale, lucru care l-a impresionat foarte mult. Aceste detalii au fost preluate de Dinu Anghel din lucrările lui Ioan Slavici[41].

Printre enoriașii de seamă ai Bisericii Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză" se numără și **Dobre Nicolau**, epitropul bisericii și unul dintre cei mai vestiți arhitecți din secolul al XIX-lea. S-a născut în anul 1821 în mahalaua Cotrocenilor, încetând din viață la 6 iulie 1894. Era un om foarte inteligent și plin de energie, tot ceea ce știa învățînd nu în școli vestite, ci de la un arhitect neamț pe nume Weitzer. Se remarcă începând cu anul 1848 ca arhitect, după ce reclădește o bună parte din casele boierești arse în incendiul năprasnic din 1847. În plus, a înzestrat orașul cu peste o mie de clădiri, dintre care se remarcă hotelurile Bulevard și Imperial, Ateneul Român, Liceul Lazăr, Biserica Domnița Bălașa, monetăria statului etc.

Dintre fiii săi îi amintim pe Dumitru Dobrescu, fost primar al Capitalei și **Toma Dobrescu**, arhitect, absolvent al Facultății de Drept din București și al Școlii de belearte din Paris[42]. Toma Dobrescu a revinit în țară în 1891, fiind așezat în funcția de arhitect al Ministerului

[41] Informații preluate de la Dinu Anghel, „Pe urmele lui Eminescu în București", în revista: *Bucătăria pentru toți*, ianuarie 2009, p. 52. Din nefericire autorul nu indică lucrarea lui Slavici în care a găsit aceste detalii interesante.

[42] D. Caselli, *Mahalaua și Biserica „Podul de Pământ"*, în „Gazeta Municipală", IV (1935), nr. 197, pp. 1-2.

Casa Dobrescu

Instrucțiunii și Cultelor. Printre construcțiile sale se remarcă Vila Hagi-Tudose din București, precum și casa familiei Dobre Nicolau din parohia „Cuibul cu Barză", monument care a fost demolat în decembrie 2010 pentru a se face loc proiectului de construcție a șoselei Buzești-Berzei[43].

În parohia Sfântul Ștefan a avut casă și arhitectul **Dimitrie Ionescu Berechet** (1896-1969). Originar din Câmpulung-Muscel, absolvent al Școlii superioare de Arhitectură din București (1922), D. Ionescu Berechet a fost între 1930 și 1963 arhitectul șef al Patriarhiei Române, membru activ în Direcția Monumentelor

Arhitect D. Ionescu-Berechet şi casa din str. Lipova nr 39. Arhiva Ștefan Ionescu-Berechet

[43] http://art-historia.blogspot.ro/2011/02/distrugeri-ca-n-anii-80.html.

Istorice, fiind implicat în importante lucrări de restaurare a monumentelor bisericești din România (Mănăstirile Cernica, Căldărușani, Plumbuita etc.), și totodată membru fondator al Comisiei de Pictură Bisericească a Patriarhiei Române. Promotor al curentului neoromânesc în arhitectură, el a proiectat peste 100 de biserici (Parcul Domeniilor-Cașin, Sf. Vineri Nouă, Sf. Antonie Colentina etc. în București, catedralele din Hunedoara și Sf. Gheorghe, biserica de la Maglavit, Bisericile Sf. Împărați și Sf. Arhangheli din Constanța, Căminul românesc și paraclisul de la Ierusalim, Capela de la Iordan), reședința patriarhală de la Dragoslavele, sanatoriul preoțesc de la Techirghiol, reședințe episcopale, sedii de protoierii, case parohiale, tâmple și mobilier bisericesc (printre care la Palatul Patriarhal și la Biblioteca Sf. Sinod), clopotnițe, monumente funerare, troițe, precum și numeroase edificii publice (Mausoleul de la Mateiaș, Primăriile din Câmpulung-Muscel și Hunedoara, Teatrul din Bacău etc.) și case particulare.

Casa Giurescu. Imagine preluată din Dinu C. Giurescu, Distrugerea trecutului României, Editura Museion, București, 1994.

Într-o casă frumoasă cu etaj și foișor, situată pe str. Berzei, nr. 47, a locuit înainte de demolările din anul 1987 profesorul Constantin C. Giurescu și Maria Simona Giurescu (născută Mehedinți). Acesta a fost unul din marii istorici ai României, profesor la Universitatea din București și membru al Academiei Române. Fiul său, Dinu C. Giurescu, este, de asemenea, membru al Academiei Române. Casa a fost demolată în anul 1987.

11. „Mâinile iubirii divine” – filantropia și grija de săraci

Ocrotitorul sfântului locaș, Sfântul Arhidiacon Ștefan, a făcut parte din ceata celor șapte diaconi rânduiți de Sfinții Apostoli la Ierusalim pentru a purta grijă de văduve și de săracii comunității (F. Ap. cap. 6). Diaconia înseamnă slujire a aproapelui, dăruire pentru cei aflați în nevoi și reprezintă expresia deplină a iubirii agapice, a iubirii dăruitoare, expresie a iubirii lui Dumnezeu pentru om. Preotul Marin Ionescu, profesor de teologie și înțelept cărturar și misionar, a înțeles foarte profund chemarea pe care biserica ocrotită de Sfântul Arhidiacon Ștefan o avea de împlinit: ajutorarea săracilor după modelul apostolic. Drept urmare, în anul 1929 a întemeiat Societatea Doamnelor din parohia „Cuibul cu Barză”, care să coopereze cu comitetul parohial pentru ajutorarea săracilor din această parohie. În arhiva parohiei s-a păstrat o scrisoare de retragere din acest comitet pe motive de boală din partea doamnei Eleonora General Dr. Grozeanu, domiciliată pe str. Știrbei-Vodă, nr. 172. Din aceasta reiese că acțiunile societății erau următoarele: vizitarea săracilor, strângerea de fonduri

Momente din timpul slujbei hramului bisericii Sfântul Ștefan

pentru ei, organizarea unui bazar semestrial cu obiecte ce erau fie vândute, fie distribuite celor în nevoi.

Dintr-un *Proces-Verbal* din 25 martie 1929 aflăm că Biserica colecta donații pentru săraci constând în bani, dar și în obiecte pe care mai apoi le vindea în bazar. Astfel, la această dată, Biserica a adunat din donații 1500 lei, iar din vânzarea lucrurilor donate de enoriași la bazar suma de 3755 lei. Întreaga sumă urma a fi folosită pentru ajutorarea săracilor. Ba mai mult, printre listele cu obiecte adunate de la credincioși pentru a fi vândute se numără și multe obiecte lucrate de mână de către „doamnele din Comitetul parohial”, cum ar fi: batiste, rochițe, cămăși, mileuri, perne și fețe de masă. De altfel, sumele rezultate în urma vânzării obiectelor la bazar sunt considerabile mergând până la 10.000 lei.

Ajutoarele în bani, alimente sau obiecte erau acordate la marile sărbători creștine, în mod special de Paști și de Crăciun. Într-un *Proces-verbal* din 22 decembrie 1931 sunt trecute cu numele 68 de persoane ajutate cu diferite sume cuprinse între 80 și 500 de lei. Din donații și vânzare

Vohodul mare. Sfânta Liturghie.

de obiecte biserica a reușit să strângă suma de 7.200 de lei. Erau ajutate, de asemenea, persoanele care nu aveau bani pentru înmormântare, monahi de la Mitropolie și unii funcționari ce purtau grijă și de locașul bisericii. Parohia se ocupa și de procurarea lemnelor de foc pentru săraci pe timp de iarnă, după cum reiese dintr-o adresă către Primăria Municipiului București, în care sunt cerute 8000 kg de lemne.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial și după aceea parohia s-a implicat pentru ajutorarea și întreținerea orfanilor de război, a văduvelor și a invalizilor. Preotul Marin Ionescu era prezent adesea la Spitalul Militar, unde împărțea flori, cărți, fructe și prăjituri răniților de război și bolnavilor. Aceste ajutoare erau oferite din donațiile credincioșilor. Au fost trimise cărți de cult din partea parohiei pentru bisericile românești din Basarabia și Bucovina. În 1942 doamnele din parohie au croșetat 24 de perechi de ciorapi de lână, care au fost trimise soldaților de pe front. Dosarele de încasări și donații pentru anii 1942-1948 confirmă toate datele de mai sus.

La data de 9 decembrie 1942, preotul Marin Ionescu a botezat o fetiță orfană de tată și i-a creat un depozit „cu carnet la Casa de Economie" pentru ca aceasta să se descurce în viață. Astfel de gesturi de iubire părintească pot fi întâlnite adesea în actele parohiei Sfântul Ștefan.

Această activitate misionară și filantropică a continuat și în timpul dictaturii comuniste, dar cu destule greutăți, ajutoarele acordându-se mai mult personal. Biserica nu avea voie să iasă în afara zidurilor. Misiunea se desfășura *intra muros*, dar credincioșii se ajutau unii pe alții. După libertatea obținută în decembrie 1989, parohia Sf. Ștefan a început o activitate de ajutorare a oamenilor săraci. În primul rând au fost ajutați tineri albanezi aflați la studii în țara noastră. Aceștia au și fost botezați în biserica noastră și ajutați mai departe de familii din parohie.

În ultimii ani a fost intensificată activitatea socială a parohiei Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză". „Liturghia" de după Sfânta Liturghie este un imperativ al vremurilor. În vechime, Sfânta Liturghie se termina odată cu rugăciunea Amvonului, când preotul îi invita pe credincioși: „Cu pace să ieșim", iar poporul răspundea: „Întru numele Domnului".

Nu este vorba în acest dialog de ieșirea preotului din altar, așa cum vedem și înțelegem azi, ci de ieșirea întregii Biserici, a tuturor celor care „au văzut lumina cea adevărată", în numele lui Dumnezeu și în pacea dăruită de Domnul cel Înviat cu ale Cărui Trup și Sânge ne-am împărtășit. De aceea, slujirea socială în concepția ortodoxă își are izvorul în Sfânta Liturghie, care este icoana împărăției lui Hristos. Iubirea Sfintei Treimi și iubirea jertfelnică a lui Hristos pentru noi oamenii devin vizibile în faptele noastre bune.

Pr. Daniil Iacșa și dl. consilier Iosif Vasile distribuind ajutoare din partea parohiei (Paști 2012)

Astfel, parohia sprijină periodic, financiar și material, persoanele și familiile cu posibilități materiale reduse din interiorul parohiei, dar și din afara ariei acesteia. Din anul 2003, cu ajutorul enoriașilor parohiei, persoanele aflate în sărăcie și în nevoi sunt ajutate să întâmpine cu reală bucurie sărbătorile de Paști și de Crăciun, acordându-li-se pachete cu alimente specifice acestor zile. Persoanele singure și bolnave sunt asistate de medici, profesori și psihologi voluntari din parohie, pentru a depăși situațiile-limită în care adesea se aflau. Activitatea filantropică din parohie este coordonată din anul 2008 de pr. Daniil Corneliu Iacșa.

Această mărturie a iubirii față de aproapele este deosebit de importantă în societatea contemporană marcată de diferențe enorme între bogați și săraci. Acolo unde iubirea devine vizibilă, Dumnezeu locuiește în mijlocul oamenilor. Parohia Sfântul Ștefan încearcă astfel să dea o mărturie credibilă pentru comuniunea între oameni, urmându-l astfel pe Sfântul Arhidiacon Ștefan, ocrotitorul văduvelor și al săracilor.

Anexa 2: Cuvânt la 10 ani de la numirea în parohia Sf. Ștefan – „Cuibul cu Barză”

O fragmentară autobiografie a unui preot al lui Hristos

L-am descoperit pe Dumnezeu în satul bunicilor mei, Gura Văii, la poalele Munților Făgărașului, acolo unde cerul este mai pur, aerul este mai curat și Dumnezeu este mai aproape de oameni. Mergeam în fiecare duminică la biserică pe lângă râul din sat și priveam munții. Din copacii de pe malul râului cântau păsările, iar apa ce susura curgând la vale era mângâiată de razele soarelui. În acele clipe ale copilăriei mi-am dorit foarte mult să-L cunosc pe Creatorul acestor minuni. Mai târziu am citit aceste gânduri în *Frații Karamazov*, unde Starețul Zosima spunea că Dumnezeu ne-a așezat într-un fel de Rai, iar noi suntem nerecunoscători.

Cu acest dor de a-L cunoaște pe Dumnezeu și de a vesti și altora lucrurile Lui minunate am pornit pe drumul frumos al teologiei, mai întâi prin studii de licență, masterat și doctorat la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București, iar mai apoi prin studii de doctorat la Catedra pentru Teologia și Istoria Bisericilor Răsăritului a Universității Erlangen-Nürnberg din Germania, unde am lucrat sub îndrumarea renumitului profesor Karl Christian Felmy. Acesta este azi diacon ortodox în Biserica Ortodoxă Rusă. Acest om a pus în sufletul meu, asemeni unei scântei care mistuie totul, focul pentru slujirea și înțelegerea Sfintei Liturghii ca icoană a cerului pe pământ și pregustare a bunurilor viitoare.

În data de 22 martie 1998 am fost hirotonit preot misionar în Capela Sfânta Treime din Erlangen de către ÎPS Serafim, Mitropolitul Germaniei, Europei Centrale și de Nord. În această capelă I-am slujit lui Dumnezeu timp de trei ani, alături de colegi din toate țările ortodoxe.

Intimitatea acestei capele, unde este preot acum Ionuț Păun, unul din ucenicii mei, mi-a rămas până azi în suflet. Lauda adusă lui Dumnezeu în română, germană, greacă, bulgară, sârbă și arabă o voi purta cu mine viața întreagă. Oamenii minunați ai acestei prime parohii în care am slujit mi-au rămas până azi în suflet și îi port în rugăciunile mele. Am fost cu adevărat o comunitate creștină, bucurându-ne unii de alții și ajutându-ne unii pe alții, la fel ca în eclesiologia paulină. Acolo nu aveam sarcini administrative și economice, așa cum am în această parohie, ci doar grija spirituală.

În anul 2001, la încheierea studiilor din Germania, ar fi fost posibil să rămân într-o parohie română din Germania, dar dorul de țara și biserica de acasă nu m-a lăsat acolo. Mi-am dorit să zidesc și eu ceva în biserica unde m-am format, mă gândeam la studenții cărora doream să le împărtășesc din cele înțelese de mine. Simțeam că lumea poate și trebuie să fie schimbată. Eram plin de vise și idealuri, iar multe s-au împlinit. Nu mi-am imaginat însă că azi vom trăi vremuri atât de nesigure și tulburi. Nu ne temem însă, căci Îl urmăm pe Cel ce a biruit lumea păcatului și moartea, iar dacă suntem uniți suntem mult mai puternici.

Am revenit în București și, aflând că parohia Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză” este liberă, am depus dosarul pentru a veni preot aici. Erau mai multe parohii libere, iar aceasta nu prea era căutată. Eu am lăsat totul în voia lui Dumnezeu. Într-o ședință a permanenței Consiliului Eparhial din septembrie 2001 am fost numit preot paroh aici de către Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist, începând cu data de 1 octombrie 2001. A trebuit însă să plec în Germania pentru alte două luni și să-mi susțin teza de doctorat în 10 decembrie 2001. Așa că am fost instalat în parohie abia după reîntoarcerea de acolo, în duminica de dinaintea Crăciunului. Astăzi se împlinesc 10 ani de când sunt preotul dumneavoastră.

Primul meu contact cu parohia a fost mersul cu icoana din anul mântuirii 2001. Știu că aveam emoții mari, deoarece la noi în Făgăraș preotul nu merge cu icoana. Cum să bat eu la ușile oamenilor? Nimeni nu mă cunoaștea. Ce o să spun când se deschide ușa? Nu aveam însă ce face. Împreună cu Adrian am pornit pe strada Virgiliu. Am bătut la

primele uși și oamenii ne-au deschis. Mă prezentam: eu sunt noul dumneavoastră părinte! Toți se bucurau și îmi spuneau cuvinte de bun venit. Atunci am realizat că am nimerit la oameni buni și primitori. Am legat primele prietenii care durează până azi. Am depășit emoțiile începutului destul de repede. A venit hramul din anul 2001. La noi, în Ardeal, hramul bisericii nu era ceva deosebit, așa cum este aici în București. Am venit la biserică și am văzut mașina radioului. Mi-au spus că vor transmite slujba în direct. Eram depășit de realitate. A trebuit să vorbesc despre sărbătoare, iar în cele din urmă totul a ieșit foarte bine. Părintele profesor Petre David, Dumnezeu să-l odihnească, a slujit ca diacon și a predicat.

Așa a început istoria mea în Biserica Sfântului Ștefan. Începutul a fost plin de bucurii, deși aveam foarte multe lucruri de depășit. Eram așa de fericit că pot să-L slujesc pe Dumnezeu! Îmi aduc aminte cât de fericit plecam de la Sfânta Liturghie spre casă, cu o bucurie care sigur nu era din lumea aceasta. Aveam conștiința că orice lucru îl fac în numele lui Dumnezeu. Dumnezeu iubește întotdeauna prin oameni. Iubirea Lui nu este un sentiment abstract. A venit Crăciunul și îmi aduc aminte că nu a fost prea multă lume la biserică, iar a doua zi erau prezente doar 20 de persoane.

În anul 2002 am format un nou Consiliu Parohial și am început activitatea administrativă. Situația era descurajantă. Biserica era destul de înnegrită de fum, tabla ruginită, ploua prin turla mare în biserică, unde puneam ligheane, venea un curent mare din turle în timpul iernii, sobele de teracotă nu încălzeau decât în jurul lor, sistemul electric era vechi și deteriorat, sistemul audio era stricat, biserica era plină de covoare de toate felurile, scaunele erau de nenumărate feluri, candelabrele deteriorate. Veșmintele erau vechi și uzate, cărțile liturgice la fel, în diaconicon erau trei dulapuri mari și vechi printre care abia puteai să treci, iar în altar, în afara a două bănci de lemn, nu aveam mobilier. Cinci case ale bisericii fuseseră demolate în 1988, terenul expropriat, biserica translată 16 metri spre sud, iar cele două imobile de pe Virgiliu 33 și Macedonia 23 în stare de ruină. Nu exista nici un act de proprietate. Șapte familii de chiriași fără acte ocupau aceste imobile, iar impozitele

nu erau plătite pe câțiva ani în urmă. Aceasta era realitatea găsită aici în urmă cu 10 ani.

Bunicul meu, de la care am învățat foarte multe lucruri ce țin de buna rânduială a vieții, mi-a spus că în viață este bine să fii izvor, nu baltă. Trebuia să începem treaba. Dumnezeu mi-a dăruit un Consiliu Parohial extraordinar, care m-a ajutat de la început foarte, foarte mult. Experiența de viață a dânșilor și ajutorul efectiv au contribuit definitiv la ieșirea din neputință. Știu că am săvârșit prima sfeștanie din parohie la doi tineri, Florentin și Monica, de care am rămas atașat și mi-au promis sprijin pentru biserică. Dumnezeu începea deja să deschidă inimi și porți. Am cumpărat o mochetă nouă. Era parcă o altă biserică. La o a altă întâlnire cu domnul Bunea Alexandru s-a născut sprijinul pentru a monta sistemul de încălzire centrală a bisericii, lucru realizat în anul 2003. Dumnezeu începea să trimită oameni și să deschidă inimi pentru această biserică. Îmi amintesc de chemarea alpiniștilor în anul 2003 pentru a astupa găurile din tabla de pe turlă.

În anul 2004 am început proiectul de restaurare pentru biserică. Eu mă gândeam să facem un proiect doar pentru turle, căci nu aveam bani, dar domnul arhitect Bujor Barbu și domnul epitrop Ioan Lazăr m-au sfătuit să facem un proiect pentru întreaga biserică. Acest lucru a fost foarte important, deoarece în 2006 am depus proiectul la primărie și am intrat în reparații printre primii din București. Consiliului Local al Primăriei Sectorului 1, domnului Robert Grigorescu și domnului primar Ioan Chiliman le suntem recunoscători pentru susținere și ajutor. Am considerat acest ajutor ca o minune de la Dumnezeu. Atunci am învățat că dacă faci un lucru cu dragoste de Dumnezeu și dezinteresat, atunci Domnul Însuși lucrează cu tine. Această experiență s-a repetat de nenumărate ori în viața mea.

Astfel, încetul cu încetul, am pornit la realizarea tuturor celorlalte lucruri pe care le știți. Alături de Consiliul Parohial și de toți ceilalți enoriași am reparat biserica la exterior, am refăcut acoperișul cu tablă de cupru, am placat podeaua cu marmură, am refăcut sistemul electric, pe cel audio și am instalat aerul condiționat, cu ajutorul special al doamnei Felicia

Crăciun, dar și sistemul de monitorizare. Am reușit să restaurăm întreaga pictură a bisericii, iconostasul, ușa de la intrare, scara de la pod și toate ferestrele. A fost ordonată arhiva și depusă în dulapuri speciale. În altar am reușit să comandăm mobilier de stejar sculptat, am montat un candelabru frumos și am primit o Sfântă Cruce frumoasă. Am întemeiat o bibliotecă parohială cu ajutorul domnului avocat Flavius Baias, am îmbrăcat și recondiționat toate cărțile de cult, am reușit să facem mai multe rânduri de îmbrăcăminte preoțească și de veșminte pentru biserică. Chivotul din argint și cutiuța de împărtășanie din aur sunt tot darurile dumneavoastră. În special vreau să-i mulțumesc domnului Ignat Adrian. Un set nou de icoane praznicare cu foiță de aur și pictură bizantină se datorează doamnei Constanța Hulea și altor donatori. Argintarea candelelor și multe alte lucruri mai mărunte, ce nu pot fi amintite din cauza lungimii cuvântului, vi se datorează. Am cumpărat un epitaf al Adormirii Maicii Domnului. Casa parohială a fost restaurată între anii 2002 și 2007 cu un efort considerabil din partea multor persoane, între care doresc să-l amintesc pe domnul Flavius Baias, și sub îndrumarea directă a domnului ing. Lazăr Ioan, epitropul nostru. În noiembrie 2011 am obținut autorizația de construire pentru arhiva parohială, cancelaria parohială și trapeză. Sperăm ca Bunul Dumnezeu să ne ajute să restaurăm casa din Virgiliu 33, care să devină a doua casă parohială a bisericii. În spatele acestor lucruri stau mii de ore de muncă, efort și emoții, pe care numai Dumnezeu le știe.

A venit în anul 2009 ispita porumbeilor. Au fost 20 la început, iar apoi în ultimele luni 120. Întreaga muncă de ani de zile se năruia sub mizeria acestora. Nu puteam să văd Casa lui Dumnezeu plină de mizerie, pe tencuieli, pe brâie, pe tablă, pe trepte. Cu ajutorul membrilor Consiliului Parohial, în mod special al doamnei Felicia Crăciun și al domnului Iosif Vasile, am reușit să protejăm biserica cu un sistem cu țepi împotriva așezării porumbeilor, adus din Germania.

În special oamenii au așteptări de la preot aproape ca de la Dumnezeu. Foarte puțini știu însă câte nopți nedormite și câte griji sunt în sufletul unui preot. Cu ce plătește mâine gazul și curentul bisericii, cum va reuși să achite lucrările de reparații? Cum va putea îndrepta

acuzele ce i se aduc pe nedrept? Cum poate aduce un om pe calea lui Dumnezeu? Cum va obține o autorizație pentru construire? Cel mai mult m-a consumat și întristat întâlnirea cu oameni neserioși și cu cei care caută să te înșele. Pentru a rezolva o problemă mică este nevoie în România de un efort mare.

În primăvară vom resfinți biserica. Sper ca până atunci să reușim să-i scriem și istoria, o istorie scrisă de noi toți în ultimii zece ani. Să ne ajute Dumnezeu să le ducem pe toate la bun sfârșit!

Alături de cele văzute sunt foarte importante cele nevăzute, cele ce țin de suflet. Un lucru este însă sigur, anume că în timp ce zidim și facem frumoasă casa din piatră se zidește și casa din suflet. În dăruire ne deschidem și devenim noi înșine mai buni. Dumnezeu a rânduit ca omul să se împlinească prin cele pe care le dăruiește. Dacă în ce privește biserica din piatră suntem la sfârșit, cu zidirea bisericii din suflet suntem la început. Aici trebuie lucrat mult mai mult în anii ce vor urma. Să nu ajungem să ne împărtășim cu suflete de lemn din cupe de aur. Să nu fim urâți la suflet într-o biserică frumoasă. Este loc de mult mai multă iubire și bunătate, de înțelegere și acceptare a unuia de către altul.

Am vestit cu timp și fără timp, predicând în biserică, în case, în cimitire și alte instituții, unde Dumnezeu mi-a arătat că trebuie să vestesc iubirea Lui. În centrul activității mele a stat predica despre iubirea lui Dumnezeu, despre minunile Lui, despre credință, despre frumusețea vieții creștine. De la Prorocul Daniel am învățat să prețuiesc timpul, să transform timpul care ne mănâncă – *chronos* – în *kairos*, adică în timp sfânt, dăruit lui Dumnezeu. Alături de slujirea din biserică a stat slujirea mea la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București. Mi-am împărțit viața între cele două locuri. O să vă spun de ce consider activitatea mea la facultate cel puțin tot la fel de importantă ca cea din parohie. Pentru că acolo se formează viitorii preoți ai lui Hristos. Eu pot zidi aici într-o mică parohie câteva sute de suflete, dar în cei 10 ani am învățat peste 3000 de viitori preoți să-L slujească pe Dumnezeu și pe oameni frumos și cu bucurie. Doresc să mulțumesc azi tuturor acelora care au înțeles acest lucru.

Am trecut și prin încercări, uneori destul de mari. De multe ori credeam că stau în fața morții, dar Dumnezeu nu m-a lăsat și m-a întărit. De mare folos mi-a fost o învățătură de la o persoană din parohie, care mi-a spus că Dumnezeu ne ține în viață atâta timp cât mai are nevoie de noi, cât știe că mai avem ceva bun de făcut. De atunci trăiesc cu această convingere, că viața noastră nu ține de noi, ci este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu, după cum ne spune Sfântul Apostol Pavel.

Am învățat în acești ani că Dumnezeu lucrează prin oameni. Nu am putut realiza nimic până când Dumnezeu nu a trimis om pentru aceasta. Întotdeauna Dumnezeu trimite om, atunci când gândul nostru este curat. Acești oameni sunt nenumărați în viața mea și a parohiei noastre. Nu am putut edita revista parohială *Pelerini către Împărăție*, până când Dumnezeu nu a trimis un om, pe Alina Paraschiv. Nu am realizat pagina de internet până când Dumnezeu nu a trimis oameni pentru aceasta. Nu am realizat biblioteca și programul de împrumut decât cu ajutorul doamnei Iliana Neagu, acum absolventă de Teologie. Atunci când am început programul social, tot Dumnezeu a trimis un om care mi-a donat o sumă mai mare pentru săracii din parohie și m-a rugat să le cumpărăm mâncare și să avem grijă de ei. Este vorba de domnul Ștefănescu Goangă. Oana Pura și studenții din acea vreme au făcut primii pași pe acest drum, realizând primele anchete sociale. Doamna doctor Margareta Constantinescu a început să meargă pe la bolnavi și să-i consulte gratuit, dăruindu-le câte ceva din partea bisericii. Doamna Lucreția Poenaru a fost primul Moș Crăciun al parohiei noastre în primii ani, când își asuma singură ceea ce facem azi împreună. Așa a început totul. Avem o vocație specială pentru aceasta, deoarece suntem sub mantia diaconală a Sfântului Arhidiacon Ștefan, ocrotitorul văduvelor și al săracilor. De aici s-a născut parteneriatul cu așezământul social al Mănăstirii Christiana. Doamnele Mariana Rotaru și Marina Popa ne-au ajutat în special pentru a colecta mai bine cei 2% din impozitul pe venit, pentru a putea face mai multe fapte bune. Atunci când Dumnezeu a trimis un alt om, a început parteneriatul cu firma Nobel, colindul copiilor noștri pentru a dărui altor copii mai săraci. În acest an vom dărui

foarte multe copiilor săraci, famiilor nevoiașe, oamenilor singuri, oamenilor străzii, celor aflați în azile de bătrâni, deoarece Dumnezeu ne-a dăruit multe. Suntem săraci, dar încercăm să-i îmbogățim pe mulți. Doamnei dr. Margareta Constantinescu îi mulțumesc pentru că aduce bucurie bolnavilor, vizitându-i și încurajându-i în suferință.

Sunt în biserica noastră multe suflete nobile, pe care nu le voi uita niciodată și care au lăsat în inima mea urme neșterse. Sunt oameni de o dărnicie fără margini, din ceea ce au și din ceea ce sunt. Sunt cei care dezinteresat au iubit casa lui Dumnezeu și au făcut ca ea să fie frumoasă și plină de flori. Sunt cei care, uneori prin ploaie și frig, așa cum a fost și ieri, ne-au bătut la ușă cu daruri venite din sufletul lor și lucrate cu mâinile lor. Sunt cei care fac ca în fiecare duminică și sărbătoare să avem prescurile (doamna Anicuța Ispas) și toate cele necesare Sfintei Liturghii. Coliva la Sfântul Ștefan se face tot cu un efort deosebit (doamna Pavelina). Persoanele ce au donat scaunele din biserică stau toată slujba în picioare, ceea ce este semnul unei mari nobleți sufletești. Sunt cei care ne-au fost alături în clipele grele și fără de care nu am fi putut merge înainte. Sunt cei care ne-au ajutat să renovăm casa parohială. Dumnezeu să vă răsplătească pe toți!

Doamna Tatiana Sergiu ne-a deschis drumul primelor pelerinaje. N-am să uit pelerinii cu care am străbătut mănăstirile Țării Românești și în mod special pe cei alături de care am cântat anul acesta *O, ce veste minunată* în peștera din Bethleem. Cum lăudau coruri de pe toate continentele lumii nașterea lui Dumnezeu pe pământ!

Studenților care sunt de față, care au făcut ca slujbele noastre să fie mai frumoase și celor ce ne-au fost alături ca voluntari de-a lungul anilor, doresc să le mulțumesc din suflet. Îmi amintesc de îngrijirea doamnei Catița, atunci când nu mai avea pe nimeni. Fără voi și fără noi, ultimii ei ani de pe pământ ar fi fost mult mai triști. De la ei am învățat că a tăia unghiile de la picioare unui om bătrân este o faptă bună nemaipomenită. Le mulțumesc pentru tinerețe și susținere, pentru fidelitate și încurajări, pentru entuziasm și frumusețea sufletului.

În urmă cu trei ani a venit părintele Daniil Iacșa ca al doilea preot al parohiei noastre. Vreau să-i mulțumesc pentru înțelegere și pentru

armonia din altar. Adrian Deaconeasa, tanti Maria și domnul Costel, alături de doamna Vera și toți cei care ne ajută în biserică sunt la fel de neprețuiți. Doamna Valeria ține curat la lumânări, iar acesta nu este un lucru mic. Domnul Alexandru Ilinca ne-a ajutat să menținem frumusețea grădinii. Fără ei, multe din biserica noastră nu ar fi așa cum sunt acum.

Doresc să mulțumesc și celor care au plecat la Dumnezeu. Domnului Nicolae Butte pentru sensibilitatea și lumina sufletului său. Domnului Dumitru Mârza pentru susținerea și bunul simț extraordinare. Domnului Filip Stoenescu pentru bunătate și înțelepciune, pentru bucuria de copil pe care o avea. Cu cât drag slujea în altar! Sunt sigur că se roagă pentru noi din ceruri. De la fiecare am învățat câte ceva. Veșnica lor pomenire!

Consiliului Parohial actual, Comitetului Parohial și tuturor celor ce ne sunt alături nu pot decât să vă spun că sunteți oameni minunați. Dacă am uitat pe cineva de care nu mi-am adus aminte în acest cuvânt îl rog să mă ierte. Sunteți toți în memoria veșnică a lui Dumnezeu.

Dumnezeu m-a binecuvântat cu o familie minunată, care mi-a fost mereu alături și m-a sprijinit în toate. Bunicilor mei, cu care am făcut primii pași la biserică, părinților și fraților mei doresc să le mulțumesc pentru susținere și încurajare. Soției mele, Cristina, vreau să-i mulțumesc acum pentru tot sprijinul și susținerea sa în tot ceea ce am făcut. Copiilor mei Mihai, Theodor și Anduena le mulțumesc că au înțeles să ofere din timpul lor altor copii și oameni care au avut nevoie de mine.

Vă doresc tuturor la mulți ani și sărbători binecuvântate cu pace și liniște în case și în suflete.

București, Praznicul Sf. Proroc Daniel, anul mântuirii 2011
Pr. Daniel Benga

The history of St Stephen's Church – „The Stork's Nest"

The inscription above the entrance door to the pronaos, dating from 1898, unveils the mystery of the name of this holy place: in olden times, storks used to build their nests on the shingled roof of the church, causing the local people to call it „The Stork's Nest" – „Cuibul cu Barză".

The beginnings of this holy place are lost in history. The first information about the existence of a church on the site of the present one dates from as early as the 18th century, when we learn that on the southern side of „Podul-de-Pământ" Street (subsequently called Știrbei Vodă Street), close to the intersection with Berzei Street, there was a small church, which had gone to ruins before 1760. A piece of information from 1766 told of a church founded by Anastasia Cantacuzino in the slums of „Podul-de-Pământ".

On the site of this church, a new and larger one was built by „the pious Christian Dona the Clucer[52] and his wife Zamfira, around the year of 1760", having the Holy Martyr and Archdeacon Stephen as patron saint. This is recorded on a stone slab placed in 1830 over the founders' grave situated in the nave of holy church.

The church was successively repaired in 1853, 1877 (the big church tower was repaired and rebuilt), and 1898, when it was completely rebuilt, with the assistance of architect T. Dobrescu. In the same year, the church was painted in neo-byzantine style by the priest painter Vasile Damian, the pillars separating the naos and the pronaos were

[52] The Clucer was a small rank in the medieval administration of the Romanian countries, usually charged with the supply of goods for the voivod's court.

pulled down, and the old church porch was closed, making room for another one embellished with three accolade arches. The church was listed among Historical Monuments.

After the damage caused by the earthquake in 1977, the parish priest Vasile Axinia, assisted by architect Gheorghe Naumescu, intitiated a process of restoration of the holy place in 1984, which involved the building of three steel concrete belts joined by small ornamental pillars, as well as the consolidation of the tower above the pronaos. A mosaic medallion, executed by the Profeta brothers, was applied on the western façade of the church.

Once the restoration work had been finished in 1987, the place was listed among the churches intended for demolition, to make room for the new urbanistic arrangement of the Știrbei Vodă area. A way of sparing the monument was eventually found, and the church was translated (physically moved) 16 metres to the south, on the 22nd February. Thus, St Stephen's Church – „Cuibul cu Barză" – is the last monument in Bucharest translated by engineer Eugeniu Iordăchescu's team of professionals. On November 21, 1990, the church was reconsecrated and put into service.

A beautiful garden was laid out after 1990, which surrendered the church during the pastoral office of Father Nicolae Stoleru, and between 2005-2012 it was fully restored on the inside (the painting and the Iconostasis) and the outside, through the care of Father Daniel Benga, assisted by the members of the parish council, and all the parishioners.

Historique de l'église *Saint Étienne – Nid de cigogne*

Le texte de la plaque située au-dessus de la porte d'entrée dans le pronaos datant de 1898 nous éclaircit le mystère du nom de ce saint lieu de culte: aux temps d'autrefois les cigognes ont construit leur nid sur le toit en bardeaux de l'église, et c'est pour ça que les indigènes l'ont nommée *„Cuibul cu Barză" – Nid de cigogne*.

Une nouvelle de 1766 où l'on parle d'une église bâtie par Anastasia Cantacuzino dans le faubourg Podul de Pământ n'est pas confirmée par le Grand intendant Mihai Cantacuzino. Une nouvelle église, plus grande, a été construite à la place de cette église par *le pieux chrétien Dona le Sommelier et sa femme Zamfira aux environs de 1760*[53] ayant comme patron Saint Martyr et Archidiacre Étienne. Cela est consigné sur la dalle funéraire mise en 1830, après la mort des fondateurs, sur leur tombeau qui se trouve dans le naos de l'église.

L'église a été successivement restaurée en 1853, 1877 (lorsqu'on a reconstruit la grande tour) et complètement rénovée en 1898 avec le concours de l'architecte T. Dobrescu. Toujours en cette année le prêtre peintre Vasile Damian a réalisé la peinture dans le style néo byzantin, les piliers qui séparaient le naos du pronaos ont été détruits et le portique a été fermé pour faire place à un autre portique avec trois arcades en accolade. L'église a été aussi ajoutée sur la liste des monuments historiques.

À la suite des détériorations provoquées par le tremblement de terre de 1977 l'église a été consolidée à partir de l'année 1984 par le souci du prêtre Vasile Axinia et l'aide de l'architecte Gheorghe Naumescu,

[53] Le sommelier était la personne qui avait la charge de la table et des vivres dans une maison royale ou seigneuriale dans les Pays Roumains à l'époque médiévale.

par la mise en place de trois ceintures en béton armé liées entre elles par des petits piliers et le renfort de la tour du pronaos. Un médaillon de mosaïque réalisé par les frères Profeta a été appliqué sur la façade ouest. La peinture a été effacée et ravivée par madame Virginia Videa.

À la fin des travaux de restauration en 1987 l'église a été incluse sur la liste des églises qui allaient être démolies en vue du nouvel aménagement urbanistique de la zone Ştirbei Vodă. On a trouvé finalement une solution pour sauver ce monument en le déplaçant le 22 février 1988 sur 12 mètres au sud. L'église *Saint Étienne – Nid de cigogne* (Cuibul cu Barză) achËve ainsi la série de monuments déplacés en Bucarest par l'équipe de spécialistes dirigée par l'ingénieur Eugeniu Iordăchescu. L'église est rouverte et sanctifiée à nouveau le 21 novembre 1990.

Après 1990 un beau jardin a été réalisé autour de l'église à l'initiative du père Nicolae Stoleru. L'église a été complètement restaurée entre 2005 et 2012 à l'intérieur (la peinture et l'iconostase) et à l'extérieur sous la direction du père Daniel Benga soutenu par les membres du conseil paroissial, ainsi que par tous les fidèles de la paroisse.

Bibliografie

Fonduri arhivistice

Fond Arhiva Bisericii *Sfântul Ştefan – „Cuibul cu Barză".*

Condica parohială a Bisericii Sfântul Ştefan, Bucureşti, 1936.

Fond Arhiva Sfântului Sinod, Dosar nr. 178/1924 cu titlul *Cazul Pr. Teodor Popescu de la „Cuibul cu Barză".*

Fond C.M.I. (Comisia Monumentelor Istorice), Dosar 624.

Fond D.M.I. (Direcţia Monumentelor Istorice), Dosar nr. 1718; nr. 1719; nr. 1720.

Fond Arhiva Primăriei Municipiului Bucureşti.

CERECS ART SRL, *Proiect de conservare – restaurare a picturilor murale de la Biserica Sfântul Ştefan – „Cuibul cu Barză"*, Bucureşti, 2009.

DANART SRL, *Proiect de conservare-restaurare a picturii iconostasului Bisericii Sfântul Ştefan – „Cuibul cu Barză"*, Bucureşti, 2009.

Mărturii orale

Interviu cu domnul inginer Eugeniu Iordăchescu (2008)

Interviu cu preotul Vasile Axinia (2012)

Interviu cu preotul Mihai Cristescu (2012)

Izvoare şi literatură secundară

Anania, Arh. Lidia, Cecilia Luminea şi colaboratorii, *Bisericile osândite de Ceauşescu, Bucureşti 1977-1989,* Editura Anastasia, Bucureşti, 1995.

Anuarul Casei Bisericii, Editura Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1909.

Berindei, Dan, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Românești (1459-1862),* Editura Științifică, București, 1963.

Caselli, D., *Mahalaua și Biserica „Podul de Pământ”,* în „Gazeta Municipală”, IV(1953), nr. 197, pp. 1-2.

Idem, „*Cuibul cu Barză*”, în „Gazeta Municipală”, anul IV (1935), nr. 198, pp. 1-2.

Idem, *Mahalaua Trâmbițașilor,* în „Gazeta Municipală”, anul IV (1935), nr. 191, pp. 1-2.

Idem, *Podul de Pământ,* în „Gazeta Municipală”, anul IV (1935), nr. 192, pp. 1-2.

Cantacuzino, Mihail, *Genealogia Cantacuzinilor,* publicată și adnotată de Nicolae Iorga, Editura Minerva, București, 1902.

Dumitrescu, Pr. Marin, *Istoria a 40 de biserici din România,* vol. IV, Editura Tipografia „Vocea Învățaților”, București, 1899.

Florescu, George D., *Din vechiul București. Biserici, curți boerești și hanuri după două planuri inedite de la sfârșitul veacului al XVIII-lea,* București, 1935.

Idem, *Vechi proprietăți în București în veacurile XVII și XVIII*, București, 1934.

Georgescu, Florian, *Istoria Orașului București,* vol. I, Editura Muzeul de Istorie a orașului București, București, 1965.

Giurescu, Constantin C., *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre,* Editura pentru Literatură, București, 1966.

Giurescu, Dinu C., *Distrugerea trecutului României*, Editura Museion, București, 1994.

Hagi-Mosco, Emanoil, *București. Amintirile unui oraș,* Editura Fundației Culturale Române, 1995.

Ionescu-Gion, G.I., *Istoria Bucurescilor,* Editura Stabilimentul grafic I.V. Socescu, 1899.

Ionescu, Pr. Marin C., *Pentru luminarea ta, Nestorie! Predici rostite în cursul anului 1924 în Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibu cu Barză”*, București, f.a.

Iorga, Nicolae, *Inscripții din Bisericile României,* Editura Institutul de Arte Grafice și Editura Minerva, București, 1906.

Idem, *Istoria Bucureștilor,* Editura Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului: Imprimeria Națională, București, 1939.

Lărgeanu, Amalia, *Calea Plevnei și moșia Grozăvești,* în „Gazeta Municipală”, anul IX(1940), nr. 420, pp. 1-2, nr. 411, pp. 1-2

Idem, *Grădini de petrecere și Podul de Pământ,* în „Gazeta Municipală”, anul IX(1940), nr. 420, pp. 1-2.

Idem, *Podul de Pământ și familia Golescu,* în „Gazeta Municipală”, anul IX(1940), nr. 423, pp. 1-2.

Idem, *Proprietăți pe Podul de Pământ,* în „Gazeta Municipală”, anul IX(1940), nr. 415, pp. 1-2.

Mucenic, Cezara, *Biserica Livedea Gospod/ Sf. Împărați Constantin și Elena,* în volumul Cercetări Arheologice în București, vol. II, Editura Muzeului de Istorie a Bucureștiului, București, 2007, pp. 329-349.

Păcurariu, pr. prof. dr. Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996.

Predescu, Alexandru, *Vremuri vechi bucureștene,* Editura pentru-turism, București, 1990.

Protoieria I Capitală. Monografie Album, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011.

Sinigalia, Tereza, *Observații privind structura urbană a Bucureștilor la sfârșitul secolului al XVII-lea și prima jumătate a secolului al XVIII-lea,* în „Revista Muzeelor și Monumentelor Istorice și de Artă”, nr. 2, 1987, pp. 25-35.

Stoica, Arh. Lucia, et alii, *Atlas-Ghid. Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București din cele mai vechi timpuri până în anul 2000,* Biserici Ortodoxe, vol. II, Editura Ergorom ’79, București, 2000.

Stoicescu, Nicolae, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București,* Editura Academiei Române, București, 1960.

Urechea, V.A., *Istoria Românilor. Documente inedite,* Seria 1800-1834, tomul al XI-lea, Editura Tipografia și Fonderia de Litere Thoma Basilescu, București, 1900.

Cuprins

Prolog 7
Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”250 de ani de istorie 9
1. Mărturiile arheologiei: două vechi biserici de lemn
din secolele XVI-XVII 15
2. Biserica și Mahalaua Podul de Pământ în secolul al XVIII-lea . . . 19
3. Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză” 25
4. „A dispărut grădina cu brazi și magnolii...” –
translarea bisericii (22 februarie 1988). 34
5. Biserica Sfântul Ștefan între anii 1990 și 2012. 42
6. Arhitectura și pictura bisericii 46
7. Preoți slujitori la Biserica Sfântul Ștefan – „Cuibul cu Barză”. . . . 58
8. Parohia Sfântul Ștefan de-a lungul veacurilor. 68
9. Casele bisericii. 72
10. Câteva personalități din parohie 75
11. „Mâinile iubirii divine” – filantropia și grija de săraci 78

Anexe
Anexa 1: Arh. dr. Dan D. Ionescu,
Spița genealogică a Dona (Done, -ie). 82
Anexa 2: Pr. Daniel Benga, Cuvânt la 10 ani
de la numirea în parohia Sf. Ștefan – „Cuibul cu Barză” 86
The history of St Stephen’s Church – „The Stork’s Nest” 95
Historique de l’église Saint Étienne – Nid de cigogne 97
Bibliografie 99